

לַעֲשׂוֹת לְאִתְּסָף עָלָיו וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנּוּ: **פ** בְּיַיְקוּם בְּקִרְבְּךָ נָבִיא אֹהֵל חֵלֶם חֵלֹם וְנָתַן אֵלֶיךָ אֹת אוֹ מוֹפֶת: **ג** וְבֹא הָאוֹת וְהַמוֹפֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֵלֶיךָ לֵאמֹר

תִּסְפֹּן עֲלוּהוּ וְלֹא תִמְנָעוּן מִנָּה: **ב** אֲרִי יְקוּם בִּינְךָ נָבִיא אוֹ חֵלֶם חֵלְמָא וְיָתֵן לְךָ אֹת אוֹ מוֹפֶת־א: **ג** וְיָתֵי אֹתָא וּמוֹפֶתָא דִּי מִלִּיד עֲסָדָא לְמִיָּד נְהִיד בְּתַר טַעוֹת

עֲמָמָא דִּי קָא? **ד** קָא תִקְבֵּל לְפִי אוֹ לְחֵלֶם חֵלְמָא **ו** אֲלֶהֱבֹן יִתְבֹּן רְחִמִין יֵת **ז** אֲלֶי וּבְקָל נִפְשָׁבוּן: **ח** דִּי אֲלֶהֱבֹן תְּה

לקט בהיר

רש"י

וכאן הוסיף שיהיה כן בלא תעשה (מ"ל), ועיין בלוח הסמוך: **ב** ר"ל מדאמר "לעשות" הרי מדבר במצות עשה ואמר עליו תשמרו והוא לא תעשה, א"כ כל מצוה שצוה תוה"ק לעשות הרי הוא בלא תעשה, וכאילו אמר לא תהיה זאת שלא תעשה, ואח"כ כאילו מקשה על עצמו א"כ כל התורה לא תעשה היא ואין לך עשה, ומשני שה"י והסילוק ביניהם שעל לא תעשה כוה אין לוקין (טה"ו), אבל לענין עונש וכפרה אין חילוק (ג"א), וכן פירש רבינו צ"י משפטים כ"ג י"ג עיי"ש, ובספרי וכן צילקוט שם נישנית דבר זה סתם בלי מחלוקת, אבל במנחות ל"ו: פליגי בה ר' אלעזר ור' יוחנן שר' אלעזר סבר השמר דעשה עשה: **ג**

השמר לשון לא תעשה הוא"ל חלל שאין לוקין על השמר של עשה (מכות י"ג): **לא תסוף עליו**. חמשה טועפות (בחפילין) וחמשה מינין בלולב"י חרבע ברכות לזכרת כהנים (ספרי): **ב** ונתן אליך אות. בשמים"י כענין שנאמר* בגדעון (שופ' ו' י"ז) ועשית לי אות, ואומר (שם ל"ט) יהי נח חורב חל הגזה וגו': **ס"א** ונתן אליך אות. בשמים דכתיב (ברא' א' י"ח) והיו לאותות ולמועדים (ספרי): **או מופת**. בארץ (דכתיב (שופ' ו' ל"ז) אם על יהיה על הגזה לבדק ועל כל הארץ"י חורב (ספרי) אף על פי כן לא תשמע לו, שיינו נוסחאות * כגון גדעון שאמר.

ואם תאמר מפני אות"י כי מ"א"ו: **ו** קושיא כלומר, למה ליימו? הלא הנסיון עונש ה

כבר פירשנוהו ביאור רחב צ"י ואחזקן (ד' צ"י) עיי"ש, ואמרו כאן עוד הפעם, משום שהוסיף שאפילו אמירה ודיבור יתירה אסור, וכמו שדרשו בספרי את כל "הדבר" מלשון דיבור, והגם שבאומרו ברכה הרביעית כבר נגמרו מלותו כתיקונו צ"י ברכות, אעפ"כ חייב שאם יתמיה ליה צבור אחר שמתפללים חוזר ואומר ברכת כהנים, א"כ כל היום מצותו והוי כאילו אמרו בפעם אחד, כדאיתא בר"ה דף כ"ח, וכן צ"י מינין שבלולב דוקא אם אגד מין החמישית ביחד עם הד' (רא"ם), ושם אמר ה' לציית ואלן השמיטו משום שדרך להביא ג' משלים ואלן יש ג' חוץ לציית (ג"א), ואמר ה' טועפות שהפרשיות קורא טועפות: **ד** פ"י נביא זה אומר שאם השמים או נבא השמים יתנו אות כך וכך או סימן לכס שאריך לילך אחרי אלהים אחרים, כגון שיעמוד השמש מליך, ומציא ראה שאות פירושו מן השמים מגדעון ששאל אות מן הקב"ה שהוא הוא המדבר עמו וסילית במלחמתו עם מדין שיפור על הארץ גזה פ"י אמר הנגזו מן האלן והגם שירד טל מן השמים על כל הסביבה על הגזה לא ירד וישאר חורב ויבש, זו הגירסא ברוב ספרים שלפנינו, ודחוק הוא ביומר, שסוף סוף הסימן והאות בארץ הוא לא בשמים, ויש גירסא (וכן הוא בספרי) שהראיה מפ' בראשית והיו (השמש והירח) לאותות, וזו גירסא נכונה (ג"א): **ה** פ"י גדעון שאל גם סימן להפך שלא ירד טל מן השמים רק יתהווה טל על הגזה שעל הארץ, ואע"ג דלא כתיב ביה מופת בזה הדין כיון דהוא אות בשמים האזי דהוא בארץ הוא מופת (ראב"ד), וגם לפי נוסח דלא גרסינן כל זאת ולא הביא רבינו ראה זה כל עיקר צריכים אנו לומר הכרחו באופן זה מדידעינן שאות הוא בשמים ממילא נדע שמופת הוא בארץ (מ"ל),

אור החיים

א **ב. ב. ב. ב. ב.** בי יקום בקרבך נביא. אומרו (נביא"ם), פירוש אפילו הוא מוחזק לנביא"ם) הגם שיהיה נאמן אללך אם אמר לך לעבור על איזו מצוה לפי שעה כאליו זהו הכרמל (מ"א י"ח) וכו' אעפ"כ אם יאמר לך שתעבור ע"ז חייב מיתה:

אור בהיר

אחיות נרה זו לוו ואם שניהם מקיימין בטל טעם זו אעפ"כ מתועב בעיני ה'. **ב** וכי נביא הוא זה שאומר לעבור ע"ז. **פא** עד עשה. **פב** פ"י היל"ל ונתן אליך אות וגו' לאמר ולכה לא אחר שצא האות.

שמתחייב מיתה, נביא שצא ודיב יתן"י) מופת זה שנעבוד עבודה בסדר זה אין ולשורפה כמשפט פירוש הגם שבו שניהם האות וה על כוונת ה' שו וחייב מיתה כו שיעבדו עד צל לעבור, ועוד שה והיו שניהם **ד. ב. ב. ב.** מנסה ו צא ה' צפיהו לנסות"ם).

פג שאם יתן ה'. **פד** ננסות. **פה** פ"י

שנא עשו לאלהיהם, לא נתכוננו להקריב אלא דבר שהקב"ה שונא, שנאמר כי גם את בניהם ואת בנותיהם. אין לי אלא בנים ובנות, אבות ואימהות מניין, ת"ל כי גם את בניכם ואת בנותיכם*. א"ר יעקב אני ראיתי גוי אחד שכפתו לאביו והניחו לפני כלבו ואכלו.

* צ"ל: את בניהם ואת בנותיהם.

סליק פיסקא.

[פיסקא פב - יג א]

כל הדבר אשר אנכי מצוה אתכם. שתהא עליך מצוה קלה חביבה עליך כמצוה חמורה. אותו תשמרו לעשות. ר' אלעזר בן יעקב אומ' ליתן לא תעשה על כל עשה האמור' בפרשה. לא תוסף עליו ולא תגרע ממנו. מיכן אמרו הניתנים

פירוש ספרי דבי רב

וא"ר יעקב אל תתמה שאני ראיתי גם בז"הו כן, ואף שלא היתה שריפה מ"מ נטילת נשמה היא, וצ"ל דהוא גוי עובד לאלהים, ואפשר עוד לפי דואכלו היינו שריפה כמו מאכולת אש אלא ששרפו לפני ע"ז שלו.

פסקא (כו) [פב]

כל הדבר אשר כו' שתהא מצוה כו'. קשה דכבר לימדנו זה לעיל מדכתיב שמור ושמעת את כל כו' ותרת ל"ל, ורש"י ז"ל בנימוקיו לעיל בפסוק שמור ושמעת נקט לישנא דספרין שתהא חביבה כו' והכא בהך קרא לא נקט אלא את כל הדבר קלה כחמורה, ומש"ה כתבתי בס' מש"ל דהוא דלעיל במ"ע ושייך חיבה לעשותה בחיבה והך דהכא במל"ת שיהא זהיר שלא לעבור על הקלה דזהירותו כחמורה ע"ש, ואע"ג דהכא תני תנא תרווייהו בחד לישנא מ"מ יש סמך לפירושין מ"מ"ש אח"ך ליתן ל"ת כו' והך ל"ת שאינו אלא בדרך כלל ודאי דקל יותר משאר ל"ת דעלמא.

לא תוסף כו' מכאן אמרו כו'. הנה כפי התערבות (פ א) תנן הכי הניתנין מתנה א' יתנו מתנה אחת, ובס' הס"ד בפ"ח דקרבנות כי שם באתי בארוכה בשרש ענין כל תוסף שם עלה בדעתי לפרש מתניתין דר"ל יתנו מתנה אחת בדוקא לאפוקי שלא יתן ויחזור ויתן דכיון דק"ל יש בילה ע"כ במתנה אחת הרי יש בה מכל ב' הקרבנות ואי הדר יהיב מתנה אחרת הרי עובר על כל תוסף, ושוב הבאתי דברי התוס'

ומתועב לשם ולא חטאות ואשמות ע"כ. ועדיין צריך פ"י לפירושו דמאי נ"מ לדעת אם היו מקריבין חטאות ואשמות אם לא היו מקריבין חטאות ואשמות, אבל עם האמור למעלה ניחא דקאמר יש כן לעבודה ויש כן למתעבד דהכתוב עצמו הוא כמקשה דאמאי אצטריך למיסר זביחה וכיוצא לע"ז משום שהם עבודת פנים תיפוק לי

דודאי גם הם זוכחים ומקטידים לע"ז וא"כ הרי עבודתה בכך. ומהדר שפיר תדע אמאי אצטריך לרבות שלא תעשה כן כלומר כעין עבודת פנים לפי שלא היה דרכן של כנעניים לזבוח ולהקטיר חטאות ואשמות כלומר קרבנות בהמה טהורה וכיוצא אלא דברים מתועבים ושנואים ולא דברים הנקרבים לגבוה כלל הילכך אצטריך לרבות דאע"ג דלא היו עבודתם בכך. וזה מכריח פירושנו דלעיל דהכא תרווייהו לאוי בע"ז חד לכדרכה וחד לשלא כדרכה אלא שהיא כעבודת פנים, וכך נראה דהבין רש"י ז"ל בנימוקיו על התורה ע"ש, אבל הרא"ם פ"י דלא תעשה כן לה' אלהיך היינו שלא יעשה כמותם לשם הנכבד ע"ש, ואע"ג דפשטיה דקרא הכי משמע מ"מ רש"י לא הזכיר כן אפי' ברמז לכך נראה שנתכוון לדברי ספרין וכדפירשנו.

ומאי דמסיים הכא סיפא אבות ואמהות מנין, אין להק' מנ"ל דאבות ואמהות מרבי דילמא אחים או שאר קרובים, דמדכתיב בניהם ובנותיהם מרבינן דבר הדומה דכשם שהאבות זוכחים הבנים כך הבנים ומדכתיבי תרי ריבויי גם את מרבינן נמי אמהות.

במתנה אחת שנתעברו תוסף עליו, מנין שאין עליו. ומנין שאין פוח ברכת כהנים שלא יז מוסיף* עליכם וגומ'

* צ"ל: יוסף.

כי יקום בקרבך נביא

דהתם וכן בפ"ק דר"ה (טז) ב"ת בעשיית המצוה פעמיני בתוספותיו על הסמ"ג בהל דלפי דבריהם ז"ל צ"ל דנ שלא יתן מתנה אחרת קאן יהיב דליכא ב"ת בכה"ג גופה קמ"ל דסגי במתנה מתרווייהו מאחר דיש בילד לא דקדקתי בהך דספרין (מנאי שהרי הבאתיה שם) אמרו הניתנים כו' מוכרז ולא יותר משום ב"ת וי לסברת התו'. וצ"ל לדידה ד"א שאין מוסיפין על הל' את"ק וסבר דא"ה"ג דליכא פעמיים, וכד"א קי"ל מכת התם מהש"ס דתוקעים מי מעומד כדי לערבב (ובהך ד"א דאין מוסי הציצית, כבר ביז דמו, דבלולב לא שייך כשמוסיף מין אחר שאינן דלדידן דקי"ל לולב א"צ קאי והא באפי נפשיה ק מזיק לעיקר המצוה ולא גורע מה"ט מ"מ על ב אם הוסיף באותן המינין הדסים אינו עובר על ב"ה לשם מצוה, אבל בציציות

מכון חזק שמה

במתנה אחת שנתערבו בניתינים במתנה אחת, ינתנו במתנה אחת. ד"א, לא תוסף עליו, מנין שאין מוסיפי' לא על הלולב ולא על הציצית, ת"ל ולא תוסיף עליו. ומנין שאין פוחתי' מהם, ת"ל לא תגרע ממנו. ומנין שאם פתח לברך ברכת כהנים שלא יאמר הואיל ופתחתי לברך אומר יי' אלהי אבותיכם מוסיף* עליכם וגומ' (ראה לעיל א יא), תלמוד לומר דבר, אפילו דבר לא תוסף עליו. L.

* צ"ה יוסף.

סליק פסקא.

[פסקא פג - יג ב]

כי יקום בקרבך נביא או חולם חלום. מה משה בכה אמ' אף נביאי' בכה

פירוש ספרי דבי רב

על ב"ת הרי הוא גורע ולא נפיק י"ח ציצית כלל. ומאי דתני סיפא היינו דאפילו לאחר שגמר המצוה אם הוסיף מדעתו ברכה אחרת עובר. ושם כתבתי בזה דאינו עובר מד"ת אלא במכוין להוסיף אדעתא דמצוה הא לא"ה אינו אלא איסור מדרבנן משום דמיחזי כמוסיף הואיל וזימניה הוא דאי מתרמי ליה צבורא אחרינא הדר מברך ודקדקת' כך מל' הורא"ם, ועוד הארכתי במ"ש הרמב"ם והוראב"ד בפ"ב מה' ממרים ובל' הורא"ש והטור בענין תפילין דר"ת קחנו משם כי אין להאריך כאן.

דהתם וכן בפ"ק דר"ה (טז ב) שכתבו דלא שייך ב"ת בעשיית המצוה פעמים ושכ"כ הורא"ם ז"ל בתוספותיו על הסמ"ג בהלכות מגילה, וכתבתי דלפי דבריהם ז"ל צ"ל דמתניתין לאו לאפוקי שלא יתן מתנה אחרת קאמרה דאה"נ דאי בעי יהיב דליכא ב"ת בכה"ג אלא מתניתין היא גופה קמ"ל דסגי במתנה אחת דודאי איכא מתנווייהו מאחר דיש בילה. אמנם ההיא שעתא לא דקדקתי בהך דספרין (אע"ג דלא אשתמיט מנאי שהרי הבאתיה שם) דע"כ מדקתני מכאן אמרו הניתנים כו' מוכרח דר"ל מתנה אחת ולא יותר משום ב"ת וקשיא מהך מתניתא לסברת התו'. וצ"ל לדידהו דמשה קתני הכא ד"א שאין מוסיפין על הלולב כו' כלומר ופליג את"ק וסבר דאה"נ דליכא ב"ת בעשיית המצוה פעמיים, וכד"א קי"ל מכח ההיא דמייתו התוס' התם מהש"ס דתוקעים מיושב וחוזרין ותוקעין מעומד כדי לערבב את השטן ע"ש.

פסקא (כת) [פג]

כי יקום כו' אמר מקצת וקיים מקצת אף כו' אמר כלל ופרט אף נביאים אמרו כלל ופרט אי מה משה זקן כן כו'. כך הגיה מוהר"ס ופי' וז"ל לשון הוראב"ד ז"ל היינו במצרים אמר מקצת מצות מן החדש הזה לכם וקיים מקצת דהיינו פסח מצרים וי"מ שיש מצות שצוה משה ליש' לעשות ויש מצות שהוא בעצמו עשאן כגון ויעש משה נחש נחושת ע"כ. ומהרא"ן העתיק כל זה בשם מ"כ וכתב עליו ואני הדל איני מוצא קורת רוח בדברים הללו ונלע"ד דאמר מקצת וקיים מקצת היינו שתרי"ג שבתורה כבר מקצתם נאמרו קודם שבא מרע"ה כגון לאדם שש לנח ז' ליעקב ח' דהיינו גיד הנשה (ולא ידעתי למה השמיט ומילה לאברהם) למ"ד וכדאי' בדרש, ומשה אמר מקצת מצות חדשות וקיים קצת היינו קצת המצות ישנות כלומר חזר

ובהך ד"א דאין מוסיפין על הלולב ועל הציצית, כבר ביארתי בספרי הנז' דלא דמו, דבלולב לא שייך ב"ת בסתמא אלא כשמוסיף מין אחר שאינן מד' המינים דאע"ג דלדידן דקי"ל לולב א"צ אגד הא באפי נפשיה קאי והא באפי נפשיה קאי מ"מ אע"ג דאינו מזיק לעיקר המצוה ולא הוי בכלל כל המוסיף גורע מה"ט מ"מ על ב"ת ודאי עובר אבל אם הוסיף באותן המינים כגון חמשה או ד' הדסים אינו עובר על ב"ת אלא במכוין להוסיף לשם מצוה, אבל בציציות דאגידי מלבד דעובר

להמתין] וא"כ י"ל דהיינו דקמ"ל ר"כ דנעלים לא פליגי וכי"ע ס"ל דא"ל להחזיר, מיהו משמעות הפוס' דגם בעלים לריך להחזיר אחר ז', אכן לפע"ד ה"י נראה לפרש הא דלחזרי' לקמן וה"מ בנו שבעה פ"י על הגזילה דדוקא בגזול עלים או כשורא למטוללתא בימי יהמא לאורך הסוכה הוי כבנין קבוע ואז לעולם א"ל להחזיר העלים ומש"ה יולא בה גס לר"א דס"ל שאולה פסול אבל כשגזול ומסכך אחר שבעה אינו בנין ולריך להחזיר גוף העלים וה"י מיושב כאן עובדא דההיא סבבא דאמריה ר"ג כו'. בסוכה גזולה הוו יתבי דמשמע דלוחה אחר התג ואשפ"כ לא אשגת בה אבל מה אעשה דהרמב"ם והרמב"ם הביאו להלכה (בה גזילה) דגם בסכך קודם התג למזוזה לריך אחר התג להחזיר גוף העלים לבד אי תבטו תוך התג ופסקו הב"ד דא"ל אלא דמי עלים כבר נפטר וקנה העלים ע"ש ולי ל"ע כמ"ש:

שם בנמ' אמר רבא ממלוכת בלולב כו', תמוה למאי הלכתא אמר רבא הכי כיון דלא קי"ל כר"י, ובס' ספ"ת ה"י הג"מ דבשעת הדחק דסומכין על ר"י ובתהורג יבש לרבא נ"ב בשעת הדחק פסול, וא"י כוונתו דהא דבשעת הדחק יולאין בו אינו מכח פלוגתא דר"י דהא גס בכל הפסולין יולאין בשעת הדחק דהא לתיק דר"י פשיטא ל"י דפסור והעפ"כ אחר דאין שעת הדחק דא"י וא"כ גס לרבא בתהורג יבש כמי יולאין בשעת הדחק לבד פריש ורימון דלא יביא כמ"ש התוס' בד"ה לא מלא, אכן י"ל דאיכא נ"מ לענין אחריו הירוק ולמסקנא דפסול מטעם דלא גמר פירא מומילא בתמור לתרתימו כשר כמ"ש התוס' לקמן ד"ה הירוק משא"כ לרבא דטעמא דר"י דפוסל משום הדר כל כמה דלא הוי כמראה אחריו פסול, גס נ"מ דמטעם דלא גמר פרי פסול גס ביו"ט שני משא"כ לטעם הדר כשר להפוס' דביו"ט ב' א"ל הדר, ולשון הרע"ב דכל הפסולין כשרין בשני דמשמע אפי' ירוק ל"ע דלמסקנא דהטעם הוא משום דלא גמר פרי י"ל דלכו"ע פסול בשני, אבל ל"מ כן דא"י הו"ל לרבא למימר הכי לקמן אמתני' דירוק ככרתו דטעמא דר"י משום הדר הוא ול"ע:

ל שם בנמ' לא מלא אחריו לא יביא פריש ורימון כו', לכאורה למאי דק"ל דאע"פ דארבעה מינים אלו מעבדין וא"י מי"מ א"ס נגלן אחד אחד יולא א"כ א"ס לקח פריש או רימון במקום אחריו וא"כ נודמן לו אחריו ולקוח דמקיים הגזלה בלידוף ה"י מינים שלקח קודם עבר ג"כ על כל חוסין במה שלקח גס הפו"ר וא"כ גס מספק שמה זיהמן לו א"כ אחריו אסור מהאורייתא, ולפ"י ה"י מדויק נמי לשון הברייתא דמיימי הא דלא יביא פו"ר על הא דאין מוכיפין עליהם דמיימי נמי אסור להביא פו"ר כ"ל, והא דפריך הגמ' פשיטא ומשני ס"ד ליימי דלא לישתכח תורת אחריו קמ"ל דילמא אחי למיסכך דמשמע דליכא אסור דכל חוסין היינו בסוף היום דא"ל למזוזה או אחריו, [אך לפ"י יש לאסור ג"כ לקח פו"ר לחוד קודם נטילה ה"י מינים ול"ע]:

והנה בעו"א בקוב"ט א"מ בר"ה (כ"ח) מסופק בלוקח ג' מינים ה"י עובר על כל תגרע ומסתבר ל"י דליכא כל תגרע רק היכא דגס כשגורע נחקיים המזוזה כמו מתן ד' שנותן מתן א' משא"כ ג' מינים דלולב דמעבדין וא"י, ומביא ראי' מוסוגיא דירן דאמרי' דהוי ס"ד דלייתי פו"ר וקמ"ל דאסור משום דאחי למיסכך ול"ל ה"ט בלא"ה אסור ליקח ג' מינים משום ב"ת וא"כ מביא בשם הספרי דשיך ב"ת ע"ש, ולפע"ד נראה דא"ס יש לו כל ה"י מינים ונוטל ג' ודאי עובר בכל תגרע דאע"פ דבג' בלחוד לא הוי מזוזה מ"מ כיון דא"ס לוקח אח"כ המין ה"י סני א"כ ה"י איכא מזוזה באל"ה ה"י ופסור איכא כל תגרע רק אפי' להפוס'

שליך ליקח אותם ביתר דוקא ג"כ א"י מניל סבבא כוו דמשום דע"י הגרעון בעל המזוזה לא יעבור אחרכה זה היא עיקר הקפידא שלא יגרע ויבטל המזוזה, בשלמא בלאו דכל מוסיקף יש לחלק דהיכא דליכא מזוזה גס בלי ההוספה אינו עובר וכן בכל תגרע א"ס ה"י החסרון לולי הגרעון לא ה"י עובר אבל מה שנחבטל המזוזה ע"י הגרעון בזה אינו נפטר מלאו דכל תגרע וכ"ש בלולב למאי דק"ל דא"ל ליקח אותם יחד אבל א"ס אין לו מין א' ודאי ה"י ס"ד דלייתי פריש וגם ה"י מינים מותר ליקח כיון דאיסור דכל תגרע הוא על גרעון מין ה"י ובהו אנוס הוא למה יתי' אסור ליקח ה"י מינים, ול"ד ללאו דלא יראו פני ריקס דא"י א"ס הוא אנוס ואין לו עולת ראי' אסור ליראות דשם כתי' האיסור על הראי' אבל הכא כ' רק לא תגרע ועל הגרעון אנוס הוא, והגם עמך אנו במזוזה שאין מעכב כמו במתן ד' ונשפך הדם ואין לו רק זריקה א' וכי לא יתן זריקה א' אף דשם לכו"ע איכא כל תגרע אלא ודאי כיון דאנוס הוא על הגרעון למה לא יקיים המזוזה שיוכל לקיים וכמו כן לר"י דלא נאמר כל תגרע אלא כשהיא בעלמו ונחשב כאנוס לכך נותן מתן א' ולפע"ד מחויב הוא ליקח ה"י מינים, [כמ"ש הרא"ש לקמן בשם הראב"ד דמזוזה היא ליקח לזכרון זכ"ר בשו"ע (ס' תרנ"א סעי' י"ב) ע"ש] וא"ס לא יולא אח"כ אחריו ה"י אנוס על ב"ת אבל א"ס יש לו כל ה"י מינים אסור ליקח ג' משום כל תגרע כמ"ש הטו"א בשם הספרי כ"ל:

ברש"י ד"ה ממלוכת כו' וכל המחובר לקרקע הוא קרקע, וקשה דמ"מ הסכך אינו מחובר [דכיון דס"ל לרש"י דמלוש ולבסוף חיברו הוא כמחובר פסול לסכך דהא אין מסככין במחובר] וגם אי ניוזא דבשר הוא לסכך [כיון שאינו מחובר משוקרן] דזמק לפרש דמיימי בסוכה דהסכך מחובר וא"כ האריך תכמים מכשרין הא הסכך גזול היא דליכא למימר דלגבי הסכך הוי כגזל עלים וסיכך בזן דכיון דגוף הסוכה אינה נגזלת ולריך להחזירה דלגבי דיהא ליכא תקנת מריש כ"ל, א"כ מומילא לא שייך על הסכך תקנת מריש, ובתנ"א (ס' תל"ו) פ"י דמיימי בדלא עשה קנין אלא בהקרקע וכיון דהקרקע אינה נגזלת מומילא גס השולטעלין לאו נגזלין הן דא"י בהגזל בתרא גבי פלוגתא דקרקע נגזלת ע"ש, אך רש"י ע"כ לא ס"ל כן דא"כ ל"ל טעם דמחובר לקרקע כקרקע וע"כ פ"י רש"י דמיימי אפי' בדרעשה קנין גס בהדפנות ובסכך ולכך הו"ל לטעם דמחובר, וא"כ מוכרחין לומר דהסכך ה"י נמי מחובר ול"ע [ועי' בשו"ת פמ"א (ח"ב ס' קע"א) שהקשה ג"כ ע"ד רש"י כעין זה]:

בד"ה לא מקשינן, לא הוקשו ללמוד זה מזה ולא ניתן לדרוש מעלמו כו' אלא ק"י, נלפע"ד כוונת רש"י דר' יהודה ס"ל הכי אבל תכמים פליגי וס"ל דניתן לדרוש מעלמו כל ה"י מדות וממילא למסקנא דהיתוהב רבא שוב כו"ע ס"ל דניתן לדרוש ול"ק מה שהגיה הגרע"ק בגליון הש"ס בל"ע דברי רש"י בר"ה (ל"ד) ע"ש:

בתום ד"ה לא, יש לדקדק מבואר דא"ס לא מלא כשר מבדך בפסול, ולכאורה חיימה מניל לדקדק דמבדך בפסול דילמא ה"ק דפריש ורימון אסור ליקח אפי' ב"י ברכה כדקאמרי' הע"ש משום דלא לימי למיסכך אבל פסול מותר ליקח [לזכר בעלמא בלא ברכה] אבל מזוזה ליכא [ובן הקשה הספ"ת] איצטרא דלשון הגמ' ס"ד ליימי כי היכי דלא לישתכח תורת אחריו משמע דכ"י למימר דס"ד שתי' תקנה ליקח וממילא מבדך עלה מלך התקנה וע"י קמ"ל דלכך לא התקינו ליקח כדי דלא לימי למיסכך דא"י כוונת הגמ' ה"י דיש איסור לישה הו"ל למימר בקיבור מ"ד לישתרי ליקח אלא

שמוסיפין על מלוח החורה, ועל זה שפיר
 כחז הרשב"א דאינו בגדר הוספה אם הוא
 מלד תקנת חז"ל, אמנם זה פשוט שאין צכח
 ציד חז"ל ללווח ליעול ה' מינים בלולב, כיון
 דמדיו חורה חסור ליעול ה' מינים בלולב,
 אין צכח ציד חכמים להפקיע האיסור של כל
 חוסיק, וא"כ שפיר הקשה הטורי חזן למה
 צאמח ליכא כל חגרע צנעילת ג' מינים, ומה
 שכתבו לעיל דליכא כל חוסיק מלד צודה
 מלוח חדשה משום דכן תיקנו חז"ל, הכוונה
 צוה דהכל חוסיק דהכא אינו מלד השינוי
 צחפלת המלוח, אלא מלד הוספה מלוח חדשה
 על החורה, ועל זה שפיר כתבו דאין זה
 צכל חוסיק כיון דהוא מלד ליווי חז"ל, ואינו
 בגדר צודה מלוח חדשה מלבו.

716 (יא) אמנם הטורי חזן כתב להקשות
 דצספרי מבואר צהדיח שלא
 דצבריו, דצספרי צפרשח ואחחוק (מוצח
 צרש"י שם) מבואר דצנועל ה' מינים בלולב
 וה' פרשיות צחפילין עובר על כל חוסיק,
 וצנועל ג' מינים בלולב עובר על כל חגרע,
 הרי מפורש דעוברין על כל חגרע גם
 כשמעכצין זה אח זה ואינו מקיים כלל
 המלוח.

יב) והנראה צוה דיש לחלק צין מכיון
 לעשות הדבר לשם מלוח וצין
 עושה צסחס, דאם עושה הדבר צפירוש לשם
 מלוח עובר על כל חגרע הגם דלפי החמח
 אינו מקיים המלוח, והיינו משום דרולה
 לעשות המלוח של לולב צגרעון, משא"כ
 צעושה צסחמח שלא לשם מלוח, נמלח דאין

צילינו לקיים מלוח לולב צגרעון, וגם אינו
 עושה כלל מעשה מלוח צגרעון, ולכן אינו
 עובר על כל חגרע, ולפי"ז צ"ל דהא דמבואר
 צשו"ע ליעול ג' מינים צבלולב לזכר צעלמח,
 הרי"ז רק צחנחי שלא יכוין שמקיים צוה
 מלוח לולב, משא"כ הספרי איירי צאופן
 שמכוין שרולה לקיים מלוח לולב שאז עובר
 על כל חגרע.

יג) ברם, לפי"ז לא יחייב מה שכתבו
 לעיל דכוונת הטורי חזן להקשות
 שיחשו שמח יהי אדם אחד שיכוין שנועל
 הג' מינים לשם לולב שעי"ז יעבור שפיר על
 כל חגרע, ולכאורה צ"ל דזהו מילחח דלא
 שכיחח שחחד יעול ג' מינים לשם מלוח
 לולב, שהרי כל אחד יודע דהמלוח היח
 ליעול ד' מינים, וצלא כוונה לשם מלוח כ"ח
 צסחמח ליכא כל חגרע וכמו שכתבאר.

יד) וראיתי צצכורי יעקב (סימן חרנ"ח
 אח מ"ה) שכתב צהדיח
 דצבריו שאם נועל הג' מינים לזכר צעלמח
 לא יכוין לשם מלוח דא"כ עובר על כל
 חגרע, ומיישב צוה לשון הרמב"ם והטור
 שכתבו שד' מינים מעכצין זה אח זה ולא
 יפחות מהן ולא יוסיק עליהן, והקשה הצ"י
 דפשיעח מחי קמ"ל דלא יפחות כיון
 שמעכצין, וחירץ הצכורי יעקב דקמ"ל דאם
 אין לו כל הד' מינים לא יעול לשם מלוח
 לולב שאז יעבור על כל חגרע, והרי זה כפי
 שכתבאר דהמכוין צהדיח לשם מלוח עובר
 על כל חגרע גם כשאינו מקיים המלוח.

L

(א) כתב

אחד ואחז
 צדי הדם,
 שחיה ח
 הוא, חצל
 מינים ואין
 לא פסל]
 עפ"י עדו
 המוצח
 צהשנותיו
 פסלות צוה
 חוסיק או

(ב) והקע

שגרע מג'
 דילפיין מע
 ועקף עץ
 חגרע אינו
 והרי"ז דומ
 כלל, וציוח
 שכתב דליכ
 חמוסיף ס'
 חוסיק, מש
 היינו רק צ
 מינו, דס"ל
 למטה ולא
 צסימן ל"ו

זמנים. הלכות לולב פ"ז

בסוף משנה

תלג

ה ארבעה מינין אלו מצוה אחת הן זכר. במנחות בהקומץ רבה (דף כ"ו) משנה ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה וכן אמרו שם (דף כ"ח) גבי ארבע זמניות ואמרו הטעם לפי שארבעתן מלווה אחת הן ופ' לולב הגזול (סוכה ל"א) תניא ד' מינין שבלולב כשם שאין פומחין מהם כך אין מוסיפין עליהן לא מנא אחריו לא יציא לא פריש ולא רמון ולא דבר אחר:

זענין והיינו ודאי מרבינא דערבי היכי אפשר לרצויי מיניה חו של בעל ושל הריס דשמי דרשות לא דרשינן מערבי כדמוכח בגמרא והילכך ל"ל דמשמעות ערבי נחל מייתי של בעל ושל הריס: ד ריש שם מין ערבה שאין זכר. דברי רבינו כאן סתומים דכ"ל לולב הגזול (דף ל"ד) מני ערבה קנה שלה אדום ועלה שלה משוך ופיה חלק לפספה קנה שלה לכן ועלה שלה עגול ופיה דומה למגל ומגל דומה למגל כשר דומה למסר פסול אמר אביי כי תניא הריס בחילפא גילא ופירש"י מגל קציר פגימותיה כולן נוגעות לנד אחד עקומות כלפי בית יד שלה מסר היא מגייה ופגימותיה הולכות נחו ולזה שני עוקצין אחד מכאן ואחד

מכאן כפגימת הסכין עכ"ל. אבל רבינו גראה שמפרש דומה למגל שפגימותיה קטנות ואין כשר אלא בחילפא גילא כדמפורש בגמ' ולזה כתב בחמהל שערבה הכשרה פיה חלק והפסולה דומה למסר והדומה למגל יש מין ממנה שכשר והיינו חילפא גילא המוזכר בגמ' ואם לא נמלא אחד מהם אין מציאין מחסיו מין אחר הדומה לו כלומר דקד"א דיימתי כי היכי דלא תשתכח מלכות לולב קמ"ל:

ד ויש מין אחר דומה לערבה אלא שעלה שלו עגול ופיו דומה למסר וקנה שלו אינו אדום וזהו הנקרא צפצפה והיא פסולה. ויש שם מין ערבה שאין פי העלה שלה חלק ואינו כמסר אלא יש בו תלמים קטנים [ב] עד מאד כמו פי מגל קטן וזה כשר. וכל הדברים האלו מפי השמועה ממשנה רבינו נתפרשו: **ל"ה** "ארבעה מינין [ג] אלו מצוה אחת הן ומעכבין זה את זה וכולן נקראים מצות לולב. ואין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהן. ואם לא נמצא אחד מהן אין מביאים תחתיו מין אחר הדומה לו: **ל"ו** [ד] מצוה מן המובחר בלאגוד לולב והדס וערבה ולעשות שלשתן אגודה אחת. וכשהוא נוטלם לצאת בהן [ה] מברך תחלה על נטילת לולב והואיל וכולן סמוכין לו ואחר כך ינוטל האגודה הזאת בימינו ואתרוג בשמאלו ונטלן דרך גדילתן שיהיו עיקריהן למטה לארץ וראשיהן למעלה לאויר. ואם לא אגדן ונטלן אחד אחד [ו] יצא והוא שיהיו ארבעתן מצויין אצלו. אבל אם לא היה לו

א טור ס"י דתניא ס"ב שם: ב שם: ג ע"י בטור שם:

ד מצוה מן המובחר וכו' מברך תחלה על נטילת לולב. לא למימרא שיברך בלשון הזה מאחר שכבר שמעך עובר לעשייתו כדמשמע מ"ש וכשהוא נוטלן לנאח בהם נריך לנרך, ולא בא אלא לומר שיברך על הלולב ולא על שאר מינין. וזענין נוסח הברכה סמך על מ"ש בסוף ה' ברכות נטל

לחם משנה

למגל והתניא דומה למגל כשר דומה למסר פסול. ומירו כי תניא הריס בחילפא גילא כלומר מין ערבה כשרה. וא"כ קשה על רבינו אמאי קאמר גדין הפספה ופיה דומה למסר דלפי המסקנה פיה דומה למגל הו ואין כשרה דדומה למגל אלא חילפא גילא. וי"ל דרבינו רצה לתת כלל מוחלט ובחמהל כתב שהערבה כשרה ודלית עליה ענה שלה משוך ופיה חלק ואח"כ כתב הפספה ודלית היא דומה למסר אבל יש אחר דומה למגל שפעמים היא לפספה ופעמים ערבה וי"ש ויש שם מין ערבה שאין פי העלה שלה זכר:

ד מברך תחלה על נטילת לולב והואיל וכולן סמוכין לו. כלומר מפני שהכל סמוכין ללולב והוא העיקר מפני כן מערכין עליו. וקשה דהל"ל

שאין כונת הרמב"ם אלא לומר מפני שאינו גדל על הנהר דוקא לכן נאמר ערבי לשון רבי לרבות (בלשון) של בעל ושל הריס ומרבינא דריש ולא ממשמעותה. ומהררי"ק ז"ל תמה על הרב מהר"ם ז"ל ודאי שפיר קא מייתי הר"ש ז"ל רצה דמדמהרמב"ם פסק דשמי ערבות זענין ודאי מרבינא היכי אפשר לרצויי מיניה עוד של בעל וכו'. ואין זו דמיה לרבי הרב דהרב לא השיג על הר"ש אלא מינין הו"לוא מדברי הרמב"ם וזה ההכרח אינו אלא בדברי הגמרא עממה וכבר כתבו הר"ש ז"ל קודם שכתב והכי סברי רבנן לקמן דמלכתי שמי ערבות וכו' אבל מה שהו"לוא מדברי הרמב"ם גדין תמה עליו: ד ריש מין אחר דומה לערבה וכו'. בגמרא אמרו גדין הפספה ופיה דומה

מגדל עוז

ה ארבעה מינין אלו עד הדומה לו. במס' מנחות פ' הקומץ רבה וזמנ' סוכה פירק לולב הגזול: ד מצוה מן המובחר עד סומכין לו. פירק הקומץ רבה במנחות ופ"ק דמס' סוכה ופירק לולב הגזול: ואח"כ נוטל האגודה וכו' עי' שימצא השאר. במס' מנחות פ' הקומץ רבה וזמנ' סוכה פ' לולב הגזול:

הנהרות מיימוניות

[ב] חילפי גילי נקרא בספר, ע"כ: [ג] הקומץ רבה ד' מינין שבלולב מעכבין זה את זה ואמרו בגמרא לא שנו אלא שאין לו אבל יש לו אין מעכבין, ע"כ: [ד] כרבנן וטעמא משום זה אלי ואנוהו ודלא כרבי יהודה דאמר שאינו אגוד פסול, וצריך שיאגדנו שני קשרים זה ע"ג זה דתניא הותר איגודו ביו"ט אגודו כאגודה של ירק ואינו אגודו אגד גמור וכו' ומוקי לה אליבא דרבנן הרי שיש לאגודו אגד האסור בשבת וביו"ט. וכן פר"ש האגודה כאגודה של ירק לאו אגודה היא ואפילו אליבא דרבנן דכי היכי דמצריך רבי יהודה אגד לעכב אצרכו רבנן אגד למצוה ספר יראים: [ה] דין ברכת שהחיינו תמצא בפרק אחרון מהלכות ברכות: [ו] אבל רשב"ם אומר שאין לברך קודם שיטלנו דמחזי כך כי חוכא ואיטלולא אלא יטלנו והדר יברך והוי שפיר עובר לעשייתן כיון שעיקר מצותו הוא הנענוע בשעת הלל כדאיתא פרק לולב הגזול אי"נ יכוין שלא לערבה. ועיין בתוס' פ"ק דפסחים וכן כתב ברוקח. ורבינו שמחה כתב שכל זמן שאדם כולן אין יוצאין בהן אלא כדרך גדילתן כדאיתא פרק לולב וצריך גדילתן שכל המצות עסוק במצוה מברך בטוב ומיקרי עובר לעשייתן אלא לאפוקי שלא יברך אחר עשייתן וראה מתפילין דאמרינן מאימתי מברכין עליהן וכו' וכן בפ"ק דפסחים מתיבי נטלו לצאת בו מברך על נטילת לולב שאני התם דמעידנא דאגבהיה נפיק ביה ומסיק דכ"ע מיהת מעיקרא בעי ברוכי ואפ"ה לא אמר לברך קודם שיטול ויברך ליטול את הלולב אלא על נטילת לולב לאחר שנטלו מטעם דמעידנא דאגבהיה נפיק ביה וחשיב שפיר עובר לעשייתן דכל זמן שהווא תופסו עוסק במצוה הוי כדא"ל מר בד אמי לרב אשי אבא מצלי ביה וכן פ"י ריב"ם בשם ריב"א כפירוש רבינו שמחה. ול"נ לראב"י"ן מדגרסינן בירושלמי פ' הרואה מצות תפילין מאימתי מברכין עליהן רבי אחא אומר עובר לעשייתן רב הונא אומר בשעת עשייתן וכן בפ"ג שאכלו בעו מיניה מרב חסדא ואלא בירך וכו' משמע להדיא שלכתחילה צריך לברך קודם התחלת אכילה אע"פ שיש שהות באכילה לברך קודם גמרה וכן תפילין צריך לברך קודם קשירה דהיינו הרוק שמהדק בראש כרפי בהלכות תפילין: [ז] ועל זה כתב רבינו

שייחא מקובצת

פ"ז ה"ו. וכשהוא נוטלם לצאת בהן מברך תחלה כו'. עיין פ"א מהל' ברכות [הט"ו] מה שכתב רבינו שם.

זמנים. הלכות לולב פ"ז

אם יתלכז מנכר על נטילת לולב שכוון שהגביו יאל יאל לולב אלל אל בריך קודם שיטול מנכר לטול לולב, ואע"פ שכחב עוד כפי זה משחרב בהמ"ק התקינו וכו' וכל יום ויום מנכר עליו אקב"ו על נטילת לולב הי"ג סמך על מ"ש בהל' ברכות צנוקם הברכות ולא כל אלל ללמדנו שאע"פ שאינו חייב בלולב מן המורה מיום ראשון ואילך לריך לנכר עליו ולא נחית לפרושי נוסח הברכה:

ז ואם רצה להוסיף וכו'. מנדרי ה"ה נראה שלל היה גורם בדברי רבינו ובערבה, שכחב שנתן טעם רבינו במטובה להמיר מוספת ההדס ולאסור מוספת הערבה דכיון דלא מנינו בגמרא הימר מוספת אלל בהדס אין להוסיף במין אחר ע"כ. ואינו יודע היכן הוזכר בגמ' הימר מוספת הדס, אלל הר"מ כתב הגיור צספרי הרב ואם רצה להוסיף בהדס ובערבה ואינו כן גזעם הרב שאין להוסיף על שני בני ערבה שרק כתב בתשובה. ואמנם הערבה אני רואה שאין ראוי להוסיף על שני בדים כמו שאין ראוי להוסיף על לולב אחד ואחרוה אחד ומי שעשה כן עשה מזה מן המובחר אך

בהדס מוסיפין מפני הושענא ונויי מזה הוא ע"כ. מיהו אם הוסיף בערבה לא פסל ועשאל דמילתא דלי כתב שמי ערבות בהדס והוסיף עליהם או גרע פסול אלל השמח דכתיב ערבי דאין פחות משנים ומשמע נמי יותר אם הוסיף לא פסל אלל לא עשה מזה מן המובחר עכ"ל. אלל הר"ן ז"ל כתב בפרק לולב הגזול דכל לנאותו לא גזרו ולפיכך כתב הרמב"ם שאם רצה להוסיף בהדס ובערבה על שיהא אגודה גדולה מוסיף ונויי מזה הוא אלל שאר המינים אין מוסיפיהם כל מנייה פירוש משום דבהנהו ליכא נוי עכ"ל הר"ן. ורבינו ירוחם כתב תשובת הרמ"ה ז"ל זה לשונה אם יוכל אדם להוסיף על שני בני ערבה או לא, כבר נשאלתי מחתכם פעם אחרת והייחוי מורה לאסור כדברי הרמב"ם ואח"כ העיד לי אדם גדול מחכמי פרובינציא שהוא עומד על תשובת הרמב"ם שחור בו בסקוף ימינו מדבר זה והורה דבדר להכשיר וכן הדעת נוטה להכשיר מ"ט ערבי נחל כתיב ואע"ג דמיעוט ערבי שנים ליכא למשמע מינה דטמי משנים פסול אלל דכתרי סגי ואי אוסיף שפיר דמי דערבי נחל משמע ואפילו מזה כדדרשנין גבי עדים ומנין אפילו הם מזה מ"ל עדים דאע"ג דמיעוט עדים שנים דרשנין מנייהו אפילו מזה ועוד בהד"ס אמרינן בגמרא דאפילו הוסיף במינים ואגון בהדייהו לא פסיל דקי"ל לולב אין לריך אגד האי לתודיה

כ"ו) הוצא כהן בהלכות ד' מינין שבלולב מעכצין זה אח זה לא שנו אלל שאין לו אלל יש לו אין מעכצין ואע"ג דנטל כל חד וחד לתודיה נפיק ידי חובתו דקי"ל לולב אין לריך אגד ע"כ: ז במנה נוטל וכו'. שם (טובה ל"ד) משנה ר' ישמעאל אומר שלשה הדקים ושמי ערבות לולב אחד ואחרוה אחד אפילו שנים קטומים ואחד שאינו קטום. פי' אהדקים קאי ר' ערפון אומר אפילו שלשן קטומים ר"ע אומר כשם שלולב אחד ואחרוה אחד כך הדס אחד וערבה אחת ובגמרא אמר שמואל הלכה כר"ט ודעת כל הגאונים לפסוק צמנין כר' ישמעאל דבעין ג' הדקים וכדברי ר"ט שאמר שלשן קטומין הוייר שלשה בהדס. אלל הרמב"ן ז"ל כתב דהלכה כר"ע מתבירו צמנין שאפילו בהדס אחד יואל י"ט, ור"ט נחלק על ר' ישמעאל דצין הקטימה ולא הכניס ענמו במחלוקת המנין ור"ע דיבר צמנין ולא בקטימה וקי"ל כר"ט בקטימה לפי שפסקה הלכה כמותו וקי"ל כר"ע צמנין ושמהין להקל דאפילו בחד וקטום יואל דיעבד אלל שלא קיים מזה מן המובחר ע"כ דבריו. ונתלה בזה באומה

קוגיא האמורה שם ולירדות להו כר"ע וכבר כתבתי שדעת כל הגאונים ז"ל כרבינו: ואם רצה וכו'. דין מוספת ההדס מוסכם הוא לפי שהוא לנאותו ואע"ג שלולב אין לריך אגד לעכב מזה הלכא דלגדו לנוי כחבר למעלה. אלל על מ"ש רבינו בשאר מינין ואם הוסיף או גרע פסול, כתוב בהשגות א"ח לא שמעתי מעולם פסול כה וכו'. נראה דזעת הר"א ז"ל שאין משום כל מוסיף אלל צמין אחר והביא ראיה מהא דרשב"א לולב הגזול והסוגיא שבפרק המואל מפילין בעירובין (ג"ה י"ז) קשה לדעתו ז"ל שבצאור נראה שם שהמינים ב' מפילין בראש עובר משום כל מוסיף ומה צין זה לשני לולבין והראיה שהביא מסיב ועיקרא דדקלא אינה כלום דהא והאי הנוטל בלגד לא יאל ידי חובתו וכיון שכן היאך יעבור עליהן משום שני לולבין והרי אינן לולבין ומ"מ כיון שהן ממינין אינן כחמשה מינין ואוגיין בהן את הלולב לדעת ר' יהודה. והנראה אלי לדרך הסוגיות הוא שאם נטל שני לולבין הוסיף ועבר והוא שנטל כאחד דמיא דמפילין אלל אם לקח עמו מין אחר לדין דקי"ל לולב אין לריך אגד לא עבר משום לא מוסיף דהאי לתודיה קאי והאי לתודיה קאי כמזכר בסנהדרין פרק אלו הן הנחנקין (דף פ"ח). ומ"מ אין מוסיפין לכתחלה כמזכר פרק לולב הגזול (טובה ל"א). כשם שאין פוחזין מהן כך אין

השאר: ז * כמה * נוטל מהן. לולב אחד ואחרוה אחד [ה] ושני בדי ערבה ושלשה בדי הדס. וואם רצה להוסיף בהדס כדי שתהיה אגודה גדולה מוסיף [ט] ונויי מצודה הוא. אבל שאר המינין אין מוסיפין על מינים ואין גורעין מהן ואם הוסיף [ו] או גרע ("פסול): א שם: ב טור ס' תרנ"א דלא כותיה ועי' בסמ"ג לארין שס"ד: * עי' בכ"מ שהג"י צ"ל לא פסל: דדיקלף לכה מוסיף אע"ג דאיכא טפי מלולב אחד וכ"ש לריכא דאמרי ח"כ אגד דאמרינן האי לתודיה קאי והאי לתודיה קאי, עכ"ל:

לחם משנה

ז במנה נוטל מהן לולב אחד. כתב ה"ה אלל הרמב"ן ז"ל כתב דהלכה כר"ע וכו' דברי הרמב"ן פירשם הר"ן ז"ל בפירוש ההלכות וכלל דבריו דר' ישמעאל דהוכיח שנים קטומים ואחד אינו קטום משמע שנים קטומים הוא לכתחלה אלל דיעבד בחד שאינו קטום סגי ועל דא פליג

הנהגות מייבוגיות

שמחה שאם סח בין מין ומין חוזר ומברך, ע"כ: [ה] אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כר"ט וכן פסקו התוס' ודלא כדמשמע מתוך דברי רש"י כר"ע דאמר מכל מין אחד [ג] התוס' כתבו אפילו נחת. כמה הדסים וכמה ערבות אין בזה כל תוסף אלא אם כן הוסיף מין אחר ע"ש בתוס'. ובכל ארץ אשכנז נוהגים ליקח בדי ערבה כמנין לולב ס"ה וג' קשרים הרי ע"א כמנין סנהדרין, ע"כ: [ו] בספרי גרסינן מנין שאין מוסיפין על לולב ועל ציצית ת"ל לא תוסיף ומנין שאין גורעין מהן האי לתודיה קאי והאי לתודיה קאי כדאייתא פי' הנחנקין, ע"כ:

שיטה מקובצת

ד"ו. ואם הוסיף או גרע (פסול). גיליין ה"ר אברהם בן הרב המחבר ז"ל בחשובה [ברכת אברהם ס' לא] כתב כלשון הזה תקנו הספרים שלכם שפבר-חזר-בו-זל-תקן-הסי' שלו ברבד כך, ואם הוסיף או גרע לא פסל. ושמעתי מפיו ד"ל ראהי חזקה להאי סברא בחרא מפ' אלו הנחנקין [פ"ח ע"ב] דגרסינן התם הא איכא לולב שעיקרו מד"ה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף וכו' ואין מפורשין לחכם ע"כ.

מגדל עז

ז כמה נוטל מהן לולב אחד ער אם הוסיף או גרע פסול: בתב הרב"ד ז"ל לא שמעתי מעולם וכו'. והאי לתודיה קאי עכ"ל: ואני אומר כבר נהייח ונחלתי ימים על חא דגא ושאלתי לכל רבתי ר"ע ולא אמרו לי דבר. רק מורי הרשב"א ז"ל אמר לי שגם הוא שאל את פי הרב ר' יונה ז"ל מגירונדה ואמר שלל שמע בו טעם אלל שההדס הידור מזה מסבאל. ואמר וואי מתוך הלצי געמי ומלאתי אשר כתב ר"י בן גיאת ז"ל מטובה לרב פלטי גאון ז"ל שהסכים כן והעיד בו שכן היו נוהגין בשמי ימינו וגם

קריית מלך

ה"ו. בכ"מ וא"י היכן הוזכר בנפירא תוב' תרב. והוא מבורר סוכה ל"ד ב' ולידרוש להו כר"ע ואפ"ה לא הקפיד על תוס' (כפ"ה):

מוסיפין עליהן. והע כ"ג מדעת רבינו שי וכאן כתב ואם הוס מין אחר ורשאי לא שוטה וכן היה מן השיב רבינו במשנה להוסיף צמין את

ר"ט וכו"מ א"כ ות לדרוש להו כר"ע ו הכי פרכין דוקא הימנא דלא צעי למי כר"ע ע"כ. ועדיין דמרוייהו איך פסק ואחד אינו קטום ל ממאי דאמר תחלה לכתחלה קאמר ולא ולדרוש להו כר"ע קטום ככתב הרמ לא עבדינן ליה. ומ דאין נקטינן כחורו צעי ליה למדרש ו אפילו דחד ולא קי סוף מה שהיה א ללפחות שאחד שא א"כ לדרוש להו כ ליה למדרש כדפרי דמוצני כנדי אשור ולדרוש להו דהא: הכא הכי משמע בספר תנא ז"ל דר"ע למזה צעי היה אומר להם לכתחלה לא אלל מקליין כל כך דב: אע"ג דהס ג' ואי אלל לומר חד וק לא עבדינן ליה לא לומר בגמרא דחון ערבות הוי לעיכו חור אלל מעיקרא דר' ישמעאל ור' דמשמע דהס ג' קודם המורה דהי צשציל קודם החו ישמעאל ק"ק די דקאמר ר"י מעיני

ר"ע וכו"מ א"כ ות לדרוש להו כר"ע ו הכי פרכין דוקא הימנא דלא צעי למי כר"ע ע"כ. ועדיין דמרוייהו איך פסק ואחד אינו קטום ל ממאי דאמר תחלה לכתחלה קאמר ולא ולדרוש להו כר"ע קטום ככתב הרמ לא עבדינן ליה. ומ דאין נקטינן כחורו צעי ליה למדרש ו אפילו דחד ולא קי סוף מה שהיה א ללפחות שאחד שא א"כ לדרוש להו כ ליה למדרש כדפרי דמוצני כנדי אשור ולדרוש להו דהא: הכא הכי משמע בספר תנא ז"ל דר"ע למזה צעי היה אומר להם לכתחלה לא אלל מקליין כל כך דב: אע"ג דהס ג' ואי אלל לומר חד וק לא עבדינן ליה לא לומר בגמרא דחון ערבות הוי לעיכו חור אלל מעיקרא דר' ישמעאל ור' דמשמע דהס ג' קודם המורה דהי צשציל קודם החו ישמעאל ק"ק די דקאמר ר"י מעיני

ז ואם רצה להוסיף צדעת-ה"ר כל מוסיף אלל כ ולפי זה האי אחד כתב דדעת הר"א

די רב וערונא גאו משבועותין שאמרו מ"ט שפיר דמי וד

נסוף דבריו נמצא שצריך שלש הלכות ושלש הצעות לכל זל וזל שהם
 ל"ו בין הכל והצית יוסף השיא דברי הרא"ש לדעת אחרת ולא דק:
 ואלו הארבעה מינין מעבדין זה את זה וכו'. משנה וגמרא
 צפרק הקומץ רצה ודברי רבינו צפירוסה כדברי הר"ף ולא כפירוס

יבא) ואלו הארבעה מינים מעבדים זה את זה שאם חפר לו
 אחד מהם לא יברך על הנמצאים בידו אבל אם יש לו
 כולם אפילו לא נטלן ביחד אלא נטלן זה אחר זה יצא ובלבד
 שיהיו כולם לפניו ויטול ה'צ'ב תחלה. צפרק הקומץ רצה (מנחת
 כו.) חנן ארבעה מינין שגולגל מעבדין

זה את זה וצגמרא (ס) אמר רב חנן
 צר רצה לא שנו אלא שאין לו אצל
 יש לו אין מעבדין וכתבו הר"ף
 צפרק לולב הגזול (י.) וסיים בה ואף
 על גב דנטל כל חד וחד לחודיה
 נפיק ידי מוצתיה דקיימא לן (פוכה
 ל:) לולב אין צריך אגד וכתב ס

ועלין שלא אמרו אלא כדרך שאמרו בתנופה
 מוליך ומביא מעלה ומוריד: ל"ב ואלו הארבעה
 מינים מעבדין זה את זה שאם חסר לו אחד מהן
 לא יברך על הנמצאים בידו אבל אם יש לו כולם
 אפילו לא נטלן ביחד אלא נטלן זה אחר זה יצא
 ובלבד שיהיו כולם לפניו ויטול ה'צ'ב תחלה:

הרא"ש (סי יד) שכן כתב צעל הלכות גדולות (ה' לולב לז ע"ד) ולא
 נהירא לרבינו חס דכיון דכולם מנוה אחת לא מסתבר שיעילו בה
 אחר זה והגיה צספרים לא שנו דמעבדין זה את זה משום תמה
 אלא שאין לו אצל יש לו תמה הוא אף על פי שלא חיברם באגודה
 אחת כרצון דלא דרשינן לקיחה לקיחה ולא נהירא לי גירסאם ופירוש

אלא אתא לאשמעינן דכיון שמונחין כל ארבעתן לפניו שמצרך ונטלן זה
 אחר זה ומסתבר שמצביה ה'צ'ב תחלה שמוציקין אותו בצרכה
 עכ"ל: ודגם הרמב"ם פתג צפרק ז' (ה"ו) שאם נטלן אחד אחד יצא ודברי הר"ף והרא"ש וכן נראה מדברי רש"י צפרק הקומץ
 (סס ד"ה אצל) לא גם הר"ן (פוכה י. ד"ה ואע"ג) כתב שלא נראה לו דברי רבינו חס אלא אפילו נטל כל חד וחד לחודיה נפיק ידי
 חובתיה וכתב עוד ובגם הרמב"ן מקילין עוד ואומרים שאף על פי שלא היו צרשותו ביחד כל שנטל כולם יצא וכי אמרינן דאין לו מעבדין
 היינו לומר שכל שלא נטל את כולם אפילו באחד מהם לא יצא אצל כל שצאו לידו אפילו בה אחר זה יצא ואף על פי כן אין ראוי
 לצרף על ה'צ'ב אלא אם כן הוא יודע צפירוס שיצאו לידו כולם שאפילו שאין מצרכין אלא על ה'צ'ב אפילו הכי כיון דאמרינן שאם
 לא יצאו כולם לידו לא יצא שמה לא יצאו לידו והוא ליה צרכה לצטלה עכ"ל (יב*) והרמב"ם חולק בה שכתב צפרק הגזול (סס) ואם
 לא אגדן ונטלן אחד אחד יצא והוא שיהיו ארבעתם מנויין אצלו אצל אם לא היה לו אלא מין אחד או שספרו מין אחד לא יטול עד
 שימצא השאר: וזוה לשון אחרות חיים (ה' לולב סי יט) כתב הראב"ד אם נטלן אחד אחד מצרכין על כל אחד לעצמו מאחר שאין
 אגודים ביחד שמהא צרכה ה'צ'ב פוטרמן עכ"ל. ולענין מעשה נראה לי שיצרכין על ה'צ'ב ודברי הרמב"ם דצספרק: וכתב עוד
 אחרות חיים (סס) אם נטלן שניהם צדו אחת כתב הר"ר שלמי לב) דלא יצא כדאמרינן צגמרא (לד:) דלא אגדינן אחרוג עמהם משום
 דכתיב (ויקרא כג מ) כפות ולא וכפות: וכתב הרא"ש (סי יד) צסם הראב"ד (תמים דעים סי רג) דצסם שאמרנו צידיים שנטלן
 אותם לזכרון צעלמא כדי שלא תשתכח תורת לולב הכי נמי צמקוס שיט לו לולב ואין לו אחרוג אף על פי שמעבדין זה את זה ואין
 מצרכין על ה'צ'ב בלא אחרוג אפילו הכי מנוה לטול את ה'צ'ב לצדו בלא אחרוג לזכרון צעלמא כדי שלא תשתכח תורת לולב ולפי
 שצדיים אלו כתבם הראב"ד לפי סברתו שסובר שאין מצרכין על לולב יצא אפילו צעטת הדחק אלא שנטלן אותן צידיים כדי שלא תשתכח
 מהם תורת לולב ולא נראה דבריו צעיני הרא"ש אלא דצעטת הדחק מצרכין עליו ואם כן אין ראיה לומר דצספרק מין אחד יטול שאר
 המינים מפני כך השמיט רבינו דין זה ומהר"י קולון כתב צשורש מ"א צסם צעל ההשלמה שאם אין לו אחד מהמינים יצא השאר ויצרך
 עליו והוא ז"ל תמה עליו ודעתו שלא יצרכין אצל יטלם כדי שלא תשתכח תורת לולב: כתוב צהגהות אשירי (סס) דהא דארבעה מינין
 מעבדין זה את זה דוקא ציום טוב ראשון אצל ציום טוב שני אין מעבדין ואפילו אין לו אחרוג יטול שאר מינים ויצרך דהא דרשינן לגן לקיחה
 תמה למעוטי חסר ודרשינן נמי לארבעה מינים שמעבדין זה את זה הילכך כי היכי דלקיחה תמה פוסלת אחרוג חסר דוקא ציום טוב
 ראשון הכי נמי לקיחה תמה המעבדת בארבעה מינים דוקא ציום טוב ראשון וכן הלכה. מאור זרוע (מ"צ סי שח סת.) עכ"ל. וכן כתב
 המרדכי (סי משמט) צסם רבינו חס מאורלייני"ש וכתב ואף על פי שראב"ה (סי מרז) חולק הוא נראה לו לעשות מעשה כדברי רבינו
 חס מאורלייני"ש ואין דעת הפוסקים כן שהרי קתמו דצדיהם ולא חילקו צדד זה בין יוס טוב שני לראשון: ומוצאתי צתשובת מהר"ל
 (סי קיב) דמי שאין לו אחרוג יטול שאר המינים ולא יצרך אף על גב דאור זרוע (סס) מסיק דיצרך דולקחתם דמיניה דרשינן לארבעה
 מינים שמעבדין זה את זה בראשון דוקא הוא משום דהרא"ש (סי ג) סותר אותה סברא דאם כן האי דילפינן מלכס לדן שמהא לקיחה
 לכל אחד ואחד שמה גמי דוקא בראשון אלא מסיק הרא"ש (סס) דמילתא דתליא צעיקר המנוה כגון לכל אחד ואחד וכן דצעינן ארבעה
 מינים התקינו רצון כולי יומי זכר למקדש הילכך הואיל ופלוגתא דרצותא אמיתא מספיקא דאין לצרך (יג) ואפילו ציום טוב שני אמיתא

דרכי משה

(יב*) וכן כתב אשיר"י (סי יד) ובתשובת הרשב"א (ח"א) סימן קנ"ו דלא כהראב"ד שכתב ריש לברך על כל אחד בפני עצמו הואיל ונטלן
 זה אחר זה ומיהו כתב בהגהות מיימון (פ"ו ה"ו אות ז) אם סח ביניהם מברך על כל אחד ואחד ועיין לעיל סימן זה (ארוך אות ב) מה
 שכתבתי בשם ר' משולם שעשה מעשה כזה: (יג) וכן כתב האגור (אלף יב) בשמו:

פרישה

ויטול ה'צ'ב תחלה. מפני שנטמא הצרכה עליו:

ליטול השלשה מיניו אף על גב דהרמ"ש (שם) כתב כל דפסול ציוס טוב ראשון פסול לדין בשני ואם כן כיון דמעבד ציוס טוב ראשון יתרוש ציוס טוב שני לזילוחא כמו בשמיני ענדה דלא שקילגא לולב משום זולול אף על גב דפסק שציעי הוא אפילו הכי אמיינא ליטלו כמ"ש רבותינו בשאלו וחסר דכשר ציוס טוב שני וזולול לא שייך הכא דדוקא בשמיני ענדה דלא שמיני הוא הוי לולב מוקפא אבל ציוס טוב שני אפילו אי הוי יוס ראשון מכל מקום לאו מוקפא הוא דמלוא היום נארבעה מיניו ונהי דאין לו כולם מכל מקום חזו למי שיש לו אחרוג עד כאן:

יג—יד חסר לו אחד מן המינין לא יקח מין אחר במקומו. בירושא אף על פי שלא יצרך אלא לזכרון צעלמא כדי שלא תשתכח תורת אורח מין נמי לא דזימנין דנפיק תורבה מיניה ואמי למיסרך והכי איתא בצרייתא ובגמרא בפרק לולב הגזול. וכתב הר"ן לשם (י). דיטור ראשון דדוקא מין אחר הוא ללא יצא משום דילמא אמי למיסרך אבל אם לא מצא כשר מציא פסול מאותו מין שחסר והכי מוכח בצרייתא (ל): דאמרו לו לרבי יהודה על הלולב היצט שהיו נוטלין דאין שעמ הדחק ראייה דאלמא דבשעת הדחק מציא הפסולין שצמינן ולשיטתו אילן שהסכים לדעת הראב"ד שאין לצרך על הפסולין אלא יאחזיק בידו שלא תשתכח תורת ארבעה מינין ועיין לעיל סוף סימן תרמ"ט: ובתשובת מהרי"ל כתב דלא חסר אחד מן המינים דיטול שאר המינין בידו ולא יצרך והעמיקה הבית יוסף ועוד כתב ספרות בזה עיי"ש ולענין הלכה נקטינן דאין לצרך על השאר אבל נוטלין בלא ברכה לזכר צעלמא בין ציוס הראשון בין בשאר הימים:

יב וכו' ו'א יפחות מהן ו'א יוסף עליהן. הכי איתא בצרייתא בפרק לולב הגזול ארבעה מינין שצולב אין פותחין מהן ואין מוספינן עליהן. כן היא גירסת הר"ף (עו): והרמ"ש (סי יד) והבית יוסף השיג על רבינו וזה לשונו וקשה לי בלשון רבינו שכתב לא יפחות מהן דהא כבר כתב שארבעה המינין אלו מעכבין זה את זה והא תו למה לי לכתוב ולא יפחות מהן וגם הצרייתא לא אחי לאשמעינן דלא יפחות מהן דהא ממחתינן שמעינן לה אלא לאשמעינן דאין מוספינן עליהן אלא והיינו דקמיני כשם שאין פותחין מהן כך אין מוספינן עליהן ולא קמיני לא יפחות מהן ולא יוספו עליהן ולכן נראה לי בלשון רבינו בזה אינו מדוקדק עכ"ל. ואני אומר בדקדוק הוא על פי גירסת הר"ף והרמ"ש ומאי דקשיא ליה הא כבר כתב שארבעה מינין אלו מעכבין זה את זה והא תו למה לי לא קשיא דמעכבין לחוד ואין פותחין לחוד דמעכבין זה את זה מיירי שחסר לו אחד מהן לגמרי שאין שם אלא שנים או שלשה מינין ואין פותחין מיירי כשיש שם כל הארבעה המינין אלא שנפחת מן השיעור שניתן להם בין שנחסר ממנינם כגון לולב אחד וכו' בין שהסרי השיעור כגון אחרוג פחות מכצילה וכו':

יג—יד חסר לו אחד מן המינים לא יקח מין אחר במקומו. בצרייתא ריש פרק לולב הגזול (לג). ארבעה מינין שצולב כשם שאין פותחין מהן כך אין מוספינן עליהן לא מצא אחרוג לא יצא [לא] פריש ולא רימון ולא דבר אחר ובגמרא (שם): אמר רב כשם שאין פותחין מהן כך אין מוספינן עליהן פשיטא מהו דתימא הואיל ואמר רבי יהודה (נג). לולב צריך אגד ואי מייתי מינא אחרניתא האי לתודיה קאי והאי לתודיה קאי קא משמע לן אמר רב לא מצא אחרוג. לא יצא לא רימון ולא פריש ולא דבר אחר פשיטא מהו דתימא ייתי כי היכי דלא תשתכח תורת אחרוג קא משמע לן זימנין דנפיק חורבא מיניה ואמי למיסרך ופירש רש"י אי מייתי מינא אחרניתא ולא אגיד ליה בהדיא וכתבו התוספות (ד"ה הואיל) דלא דמי לאגדו שלא צמינו דשרי כמו שכתב רבינו בסמוך דכשאגדו בו אין זה כמוסוף משום דאין זה דרך גדילתו והכא אפילו לרבי יהודה קאמר דמייתי מינא אחרניתא ונקט ליה כדרך גדילתו דאפילו תוך לאגד חשיב כמוסוף וכל שכן לרצנן עד כאן: וקשה לי בלשון רבינו שכתב ולא יפחות מהן דהא כבר כתב שארבעה מינין אלו מעכבין זה את זה והא תו למה לי לכתוב ולא יפחות מהן וגם הצרייתא לא אחי לאשמעינן דלא יפחות מהן דהא ממחתינן שמעינן לה אלא לאשמעינן דאין מוספינן עליהן אלא והיינו דקמיני כשם שאין פותחין מהן כך אין מוספינן עליהן ולא קמיני לא יפחות מהן ולא יוסף עליהן ולכן נראה לי בלשון רבינו בזה אינו מדוקדק: וכו' ו'א יוסף דכשמוסוף מין אחר אם יאחזנו בידו עמהם [שלא] לה] ששם מצות צ"ב אינו עובר עליה. קשה דהא אסיקנא בסוף פרק ראוהו בית דין (ר"ה טז): דלעצור בזמנו לא צעי כוונה [ג] (יד):

יב וכו' ו'א יפחות מהן ו'א יוסף עליהן. הכי איתא בצרייתא בפרק לולב הגזול ארבעה מינין שצולב אין פותחין מהן ואין מוספינן עליהן. כן היא גירסת הר"ף (עו): והרמ"ש (סי יד) והבית יוסף השיג על רבינו וזה לשונו וקשה לי בלשון רבינו שכתב לא יפחות מהן דהא כבר כתב שארבעה המינין אלו מעכבין זה את זה והא תו למה לי לכתוב ולא יפחות מהן וגם הצרייתא לא אחי לאשמעינן דלא יפחות מהן דהא ממחתינן שמעינן לה אלא לאשמעינן דאין מוספינן עליהן אלא והיינו דקמיני כשם שאין פותחין מהן כך אין מוספינן עליהן ולא קמיני לא יפחות מהן ולא יוספו עליהן ולכן נראה לי בלשון רבינו בזה אינו מדוקדק עכ"ל. ואני אומר בדקדוק הוא על פי גירסת הר"ף והרמ"ש ומאי דקשיא ליה הא כבר כתב שארבעה מינין אלו מעכבין זה את זה והא תו למה לי לא קשיא דמעכבין לחוד ואין פותחין לחוד דמעכבין זה את זה מיירי שחסר לו אחד מהן לגמרי שאין שם אלא שנים או שלשה מינין ואין פותחין מיירי כשיש שם כל הארבעה המינין אלא שנפחת מן השיעור שניתן להם בין שנחסר ממנינם כגון לולב אחד וכו' בין שהסרי השיעור כגון אחרוג פחות מכצילה וכו':

קאי אפילו הכי מאחר שנוטל אותו מין אחר כדרך גדילתו אפילו תוך לאגד חשיב כמוסוף כך פירשו התוספות פרק לולב הגזול (לג): ד"ה הואיל) עיי"ש. וזה שכתב רבינו אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב אלא לא אחזו בדרך גדילתו כמלואו של לולב ליכא משום צ"ב לולב איכא משום צ"ב מוסוף דכשמוסוף מין אחר אם יאחזנו בידו עמהם שלא לשם מצות לולב אלא לשם מצות צ"ב אינו עובר עליו קשה דהא אסיקנא בפרק ראוהו בית דין דלעצור בזמנו דרבי משה

יג וכו' ו'א יוסף עליהן מין אחר (וכו') אפילו אם לא יאחזנו עמהם. פירוש דהוה סלקא דעמך אמינא כיון שנותן אותו תוך לאגד ליכא משום צ"ב מוסוף דהאי לתודיה קאי והאי לתודיה הואיל) עיי"ש. וזה שכתב רבינו אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב אלא לא אחזו בדרך גדילתו כמלואו של לולב איכא משום צ"ב מוסוף דכשמוסוף מין אחר אם יאחזנו בידו עמהם שלא לשם מצות לולב אלא לשם מצות צ"ב אינו עובר עליו קשה דהא אסיקנא בפרק ראוהו בית דין דלעצור בזמנו דרבי משה

(יד) ורצה לומר דאפילו לא כיון לשם מצות לולב איכא ביה כל תוסוף ומשמע מתוס' פרק לולב הגזול דאינו עובר אלא כשלוקח מה שמוסוף דרך גדילתו אבל אי לוקח שלא כדרך גדילתו לית ביה משום כל תוסוף דהא מותר לאגדו אפילו שלש במינו כמו שנתבאר ריש סימן זה:

פרישה
ד"ה יקח מין אחר במקומו וכו'. פריך בגמרא פשיטא ומשני מהו דתימא ייתי מין אחר כי היכי דלא ישתכח תורת אחרוג קמ"ל דנפיק חורבא מיניה ואמי למיסרך: ששם מצות צ"ב איכא וכו'. עיין מרישה:

יג וכו' ו'א יוסף עליהן מין אחר (וכו') אפילו אם לא יאחזנו עמהם. פירוש דהוה סלקא דעמך אמינא כיון שנותן אותו תוך לאגד ליכא משום צ"ב מוסוף דהאי לתודיה קאי והאי לתודיה הואיל) עיי"ש. וזה שכתב רבינו אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב אלא לא אחזו בדרך גדילתו כמלואו של לולב איכא משום צ"ב מוסוף דכשמוסוף מין אחר אם יאחזנו בידו עמהם שלא לשם מצות לולב אלא לשם מצות צ"ב אינו עובר עליו קשה דהא אסיקנא בפרק ראוהו בית דין דלעצור בזמנו דרבי משה

פרישה
ד"ה יקח מין אחר במקומו וכו'. פריך בגמרא פשיטא ומשני מהו דתימא ייתי מין אחר כי היכי דלא ישתכח תורת אחרוג קמ"ל דנפיק חורבא מיניה ואמי למיסרך: ששם מצות צ"ב איכא וכו'. עיין מרישה:

יג וכו' ו'א יוסף עליהן מין אחר (וכו') אפילו אם לא יאחזנו עמהם. פירוש דהוה סלקא דעמך אמינא כיון שנותן אותו תוך לאגד ליכא משום צ"ב מוסוף דהאי לתודיה קאי והאי לתודיה הואיל) עיי"ש. וזה שכתב רבינו אם יאחזנו בידו עמהם לשם מצות לולב אלא לא אחזו בדרך גדילתו כמלואו של לולב איכא משום צ"ב מוסוף דכשמוסוף מין אחר אם יאחזנו בידו עמהם שלא לשם מצות לולב אלא לשם מצות צ"ב אינו עובר עליו קשה דהא אסיקנא בפרק ראוהו בית דין דלעצור בזמנו דרבי משה

ד"ה יקח מין אחר במקומו וכו'. פריך בגמרא פשיטא ומשני מהו דתימא ייתי מין אחר כי היכי דלא ישתכח תורת אחרוג קמ"ל דנפיק חורבא מיניה ואמי למיסרך: ששם מצות צ"ב איכא וכו'. עיין מרישה:

ד"ה יקח מין אחר במקומו וכו'. פריך בגמרא פשיטא ומשני מהו דתימא ייתי מין אחר כי היכי דלא ישתכח תורת אחרוג קמ"ל דנפיק חורבא מיניה ואמי למיסרך: ששם מצות צ"ב איכא וכו'. עיין מרישה:

ד"ה יקח מין אחר במקומו וכו'. פריך בגמרא פשיטא ומשני מהו דתימא ייתי מין אחר כי היכי דלא ישתכח תורת אחרוג קמ"ל דנפיק חורבא מיניה ואמי למיסרך: ששם מצות צ"ב איכא וכו'. עיין מרישה:

אשל אברהם

פ"ג סי' י"ג בדיורי רש"י בסוכה דף ס"ב כצ"ל: (מביא סי' כ"ח ז"ל הגהות מייסודות, כצ"ל:

סוכה ל"ז ז'. והוא הדין אטר אלונין צמר ימין דעלמא, אפילו אם תאמר כנכרה אורח האטר זימין שלו, עיין אורח (ו') [ט] וקסמין ר"י [שם] אברהם אורח מן מזה, מכל מקום כאן לולב מגין לכל העולם לרין ימין דעלמא. ור"איה מפיק ז' דמזות כו'. ולא הביטוי, דמקיף דרך ימין אף ישאלו, דילמא אכל הוא ואטר הוא דאין פוחטין פיו כו' כיון דאין משנה דרך רוב העולם, ור"איה ממקיף לשמאל יש דאין פוחטין פיו, ויש לומר ג"כ כיון שראוין שניו מדריך רוב העולם שואלים מה זה, לא שאומרים אכל אתה, עד שהוא משני, וי"ל מדתקן כל הנכנסין דרך ימין היינו דאין ימין עורה, ועיין מוספות יוס טוב שם, ואין כיוול לה והא לפעמים דרך ימין ואפילו הכי אכל הוא שידע זו שהוא אטר, אם כן מקיף דרך שמאל דידה ושאל אורח שמה מינה דבחר ימין ושאל דעלמא אלונין כהאי גוונא דכר שהוא להגביר מדת הקסד של כל ישראל * : כב שנגענו עיין מ"א. הנה יש דברים שאם לא עשאו כמקוין מו"ל אף ידי דכר הורה לא יאל, עיין מוספות סוכה ג' נע"א ד"ה דאמן בהלוי המלכה בסוכה ראשו ורובו כו', ותוספות זכרות י"א א' ד"ה מ"ג, יע"ש. וריש זכרות נרבינו יונה [ד"ה ויש]. אלא מדפריך סוכה מ"ב א' מדלגניה נפק ביה אע"פ שלא נענע, ומכל מקום קשה דילא ידי חובתו מן המורה לא מנות נענע דרננו, מדכתב אבודרהם [עמוד רנ"ג] שלא תקנו לזכך על נענע הואיל ויש לקיחה דין מורה אלמא מזה מדרבנן לנענע דוקא, ועיין חידושי הריטב"א [מג, ב ד"ה גמרא] וכפות חמרים [שם ד"ה מוספות ד"ה אמן ותוספות פסחים ז' ז' בעדנא]. ומה שכתב ה"ר"מ ז"ל פ"ק ז' משגוגה הלכה ז' וציאו בכפות חמרים [שם], עיין כסף משנה שם, כדי ללכת זו היינו הפכו לו כצדדין נמי לאו דרך גבולתו הוא, ואין להאריך. ומה שכתב ה"ר"מ ז"ל [שם] מהלכות ארסות נלפסה בן קידושי כסף, עיין ר"ן במשנה כלל גדול מכות היחיד לרשות הרבים קמי ולומר דפטור דטורד במצוה. ומשמע כל שטורד במצוה דרבנן אין פטור, אם לא שזאמר דנענע רק שירי מצוה, וז"ע בכל זה * . ואי לאו דמסקינא היינו אומר דרך רמז דהלכה למשה מסיני דברי סופרים נקראין אע"פ שדין דין תורה ממש, עיין [רמב"ם] פ"ק א' מהלכות ארסות נלפסה בן קידושי כסף, עיין ר"ן במשנה כלל גדול [שם] לא, ז ד"ה והמנוח. וי"ל הכי אמרי רבנן בלאו דלא תסור שלא להקל על דין תורה בשום נד, ולא תימא הלכה למשה מסיני לולא קבלתו לא היינו יודעין, קא משמע לן מענין ד' אמות הלכה למשה מסיני אפילו הכי כל שיאל חייב תעלה לולי כדי "ללאח" ויבין שלא ללכת למאן דאמר מצוה אין זכירות טוהה, ואין להאריך. כב ב"ן. עיין מ"א בשם רש"י, ועיין כ"ז אורח ט"ו, והוא הכרעה עמום דכשעת צרכה היינו קודם הלל לא יענע, דלא לנטעיה ולזכך. ור"איה ממנהי"ל [ש"ח סימן קי"ג]. ויחידים נמי יטלו

ולשיטתיה שם רפונה דרך כתיבה העברית מימין לשמאל, על כן בליל ב' יתחיל בנוסף הקרוב לימין שלו, ובהכרח על כרחו לשמאל, וכן בכל לילה. מה שאין כן כאן, יתחיל מזרח [דרום] מערב צפון. ועיין הלויים כתוב בתורה ומדוחם מחוץ לעיר פאת מזרח דרום מערב צפון, וכן הוא ברוב. ובלבוש חילק ביניהם: (יד) צריך. עיין ט"ז. העלה נטלן ד' מינים ביד אחת יצא, דוקא באגודה אחת לא יצא הא ביד אחת יצא, לית לן בה. ותו ראה (כצ"ל), מדלא הזכירו תקנה כו'. ועיין אורח ד', וי"ל, משמע באגודה אחת כולי עלמא מודים דלא יצא דיעבד, וי"ל דאין צריך. וי"ל לדידן דאין צריך אגד, מכל מקום כפת בלא ו' החיבור, שאם רצה לאגוד דאין רשאי לאגוד אחרוג עמהם, וגם מצוה לאגוד לרבנן. עיין בכפות חמרים נה, כ ר"ה אמת הקשה מנחות כ"ז א' ברייתא ד' מינים באגודה אחת, לומר "כולן" באגודה אחת, ורובן ג' מינים קרי כולן. עיין תוספות שם ד"ה לא שנו, אין מעכבין האגוד או זה את זה יצא, ומשני תנאי הוא, ל' יהודה לולב אגד ג' מינים, ממילא אחרוג חיבור שלא להפריד אות ד' כו', ולרבנן כל אחד לכדו שרי, והבן. מה שכתב [נפת חמרים] שם מפני דמכשירה אלמא צריך לקרב יחד, ועיין רש"י ל"ה ב' ד"ה שמכשירה וי"ל כי דרך הוא להכשירם בכך ששוכח ואין מוכרת שצריך לחברם * : [ט"ז] נוטלים. עיין ט"ז. עיין מ"א [ס"ק] כיצא ור"איה רבה [ס"ק] ל"ג. ויראה דהט"ו הביא דברי רש"י שהשליח ציבור יענע דרכו במקום בהורו כו', והט"ו הכריע שבשעת ברכה, היינו קודם הלל בברכה שאלו היו ד' מינים היה מברך על נטילת לולב ומנענע, עתה שחוסר אחד מהמינים שאין מברך, אין מנענע קודם הלל, דלא כדמשמע משו"ת רש"י, דאחי למטעי ולברך גם כן, או כדומה. ויחידים, משמע דעת הט"ו שיתלו גם כן בלי ניענע, דלא כרש"י. והביא הט"ו ראה משו"ת מהרי"ל [סימן] ק"ט וי"ל שם, מי שאין לו אחרוג בשעת הלל והרשענא יענע דרכו בלא ברכה. ומדלא כתב דינענע עכ"פ בשעת ברכה, טובר הט"ו דבשעת הלל אלמטה לו קאי, דמי שאין לו אחרוג יענע בשעת הלל, הא בשעת ברכה לא * , ואחי שפיר. ור"איה ב"מ"א [שם] יבואר עוד: [ט"ז] ואם. עיין ט"ז. עיין ל"ד אות כ"ה, ור"איה שם יבואר. ועיין חידושי הריטב"א בסוכה דף ל"א ד"ה גמרא דבתקיעות קיימא לן [סימן] חקב ט"ו ג בהגה' סח אין חזור, כיון שהתחילו במצוה. ובדף ל"ח [ע"א] רב אחא בר יעקב ממטי ומייתי ליה, ואמר [גמרא] [גירא]

חכמת שלמה

פ"ג סי' י"ג ואם דרו ארבעתם מצויים אצלו ונפילין אחד אחד יצא. י"ב נמסקיני כלם נעל אחד אחד ולא היה יודע שיש לפניו עוד יוסף, ונאמת טעו לו אחר כך שיהא לפניו בשעת עולמו גם אחר המינים, אי יומא דילא כיון לפני האמת היו כולן לפניו, או אפשר כיון דמלות זכירותו, ואם כן כיון דלא הפסדו בשעת מעשה שיש כולן לפניו, לא יאל. או אפשר דמלות זכירותו טוהה לא שייך רק לעין דבעיני שמתקין לשם מצוה, ולא כן כולל לשם מצוה לא מהט. אכל אם כוון לשם מצוה, אף דלא ידע שיש כולן לפניו, אם אלאי מלמא למפניו טוהה כולם לפניו, מהני מה אף שלא מדעתו, וז"ע כמה ב"ה, וד"ק:

נלא נענע, וכשמעוהו והר"ב דקמנו, משמע דאף יחידים נוטלים כו'. אלא, ועיין ב"י [עמוד] מק ד"ה וגם ונכור [שם] לפניו, דשמה לא יהיו כולם. והמ"א פירש שיהיו כולם לפניו משום הפסק זכרה: כה ואם. עיין מ"א. וז"ל הגהות מיימוניות (טעות סופר הגמרא) פ"ק ו' הלכה ו' אות ו', על מה שכתב ה"ר"מ ז"ל [שם] נעלן אחד אחד יאל, ועל זה כתב רבינו שמה שאם שח חזר ומנכך. והיינו דרבינו שמה לשיטתיה. ואם כן לכאורה ה"ר"ב וזה שטעם לבי חרי, דבמיתין מקל"צ פסק דמס בין מיושב למעומד אין חזר, דמדל מצוה היא והמחיל בה, ולא דמי להפלין [סימן] כה סעיף ט' דז' מצוה הן, ואמאי כאן גם כן מדל מצוה, מנחות [ס"ב] [כ"ז] א', למה חזר ומנכך. ומיין דלרשות מיים כתב בשם הראב"ד כשנוטלין אחד אחד חזר ומנכך אף דלא קם, עיין ב"י [עמוד] מק ד"ה וזה, לכן פסק רמ"א עכ"פ בסם דחזר ומנכך. ויראה דהוא כעין פסק ספיקא, שמה כר"ב, ושמה בתקיעות גם כן חזר כמא. ועיין ב"י [שם] בשם ארמות מיים בשם הראב"ד הואיל ואין

ביאור הגר"א

פ"ג סימן י"ד ד"ה ודוקא כו', שאמר דחסר ילפינן מולקחתם לקיחה תמה, וכן הדי' מינין שמעכבין זה את זה [שם] [ב], וכי היכי דחסר כשר בשאר ימים [סימן] רמט סעיף ה' בהגה' הוא הדין דאין מעכבין זה את זה. ועיין חוספות שם בריש פירקין [כ"ט]. [ב] ד"ה בעינן [הדרס] [הדרס] כו' לכך נראה כו'. ובתוספות דמנחות כ"ז א' ד"ה ולקחתם כו' ובסוכה ל"ד ב' ד"ה שתהא כו': [ל"ז] ובבב"ב כו'. ר"ש [פ"ג סימן י"ד]. וטור [עמוד] הקצ' לפירושו [ומה שכתוב במנחות כו', א] אבל יש לו, רצה לומר לפניו, דלא כרמב"ם [ו] ושו"ע: [ל"ז] וישא' ה"א"ב כו'. כיון שמזכירין אותו בברכה צריך שיהא סמוך לברכה, כמו שכתוב בתפילין, כונכר לעיל [ס"ג טו]. [ל"ז] ודעתו כו'. שפוטור את כולן אע"פ שנוטל כל

פ"ג סימן י"ד ד"ה ודוקא כו', כמו שכתוב במדרש ויקרא רבה פרשה ל' אות י"א מה אחרוג זה יש בו טעם ויש בו ריח כו', [ויקרא] כו'. ואין שאין עמהם באגודה, להחריב צריך. וכן במנחות כ"ז א', ארבעה מינין שבלולב ב' מהן כו', כן ישראל כו': [ל"ג] והנה וכל הנענעים כו'. כמו שכתוב שם [סוכה לו] כו': [ל"א] וזאת אומרת שירי מצוה. ושם [מג, א] והא מדאבנאה כו'. וכן בפרק קמא דפסחים [ו] [ב] כונכר לעיל [ס"ג יו] וכל שכן בסדרן. והנה שכתב [רמ"א] וכל כו' ובאיה כו': [ל"ז] [פ"ג י"ב] אבל נוטלים כו'. ממה שכתוב [שם] [א] לא יביא פריש כו', משמע אבל הלולב נוטלו, וגם לחורבה [שם] י"ב ליכא למיחש, דר' מיין זיל קרי ב' רב הוא: [ל"ז] [הגה' בין כו'. דלא כדעת הגהות אשרי שם

מחצית השקל

אם לא היפך שיהיה עוקץ של אחרוג למעלה, אלא לצדדים, לא מיקרי היפך לדעת רובי משה הנ"ל. אבל בספר אליה רבה [ס"ג טו] כתב שגם זה מיקרי היפך, וקצת משמע כדבריו מדברי מ"א ס"ק ז'. ועיין מה שכתבתי לעיל [ס"ג י"ב]. [ס"ג כ"ג] בין ביום כו'. ורש"י כו' קודם ה"ל. אבל לא יברך על הלולב. ובט"ז ס"ק ט"ו יש טעות סופר בהעתקתו לדברי מהרש"ל אלו: [פ"ג כ"ה] ואם פה כו'. מזה השוין כו'. מדכתבו בשם רבינו שמהה משום דחדא מצוה, והנה ליה כמי שבירך המוציא שקאי הברכה על כל מה שאוכל באותה מצוה. ואפילו הכי רשאי לרשות חוץ הסעודה כיון שסמוך לברכת המוציא טעם בלי הפסק והתחולל כבר, הוא הדין בתרא מצוה, כיון שהתחיל במצוה אף אם הפסק אחר זה בשיתה לא הוי הפסק. ושאי גבי שח בין פשה על יד לחפלין של ראש דהוי הפסק, דשתי מצות הן: מברך על פ' אחד. ודוקא אם נטלן כלם בבת אחת סגי להו בברכה אחת: כתוב בארחות חיים כו' וצ"ע דבפסוק תרע"ב כתב בשם ארמות חיים כו'. תובא דבריו

במ"א ריש סימן תרע"ו:

ועד קשה דגם במקיף דרך ימין הוי אף פ' פ' אשאו כו'. ר"ל, אם תימצי לומר דמקיף דרך שמאל אף על גב שאפשר משום שהוא אטר מקיף דרך שמאל, מכל מקום מספקא שואלים אורח שמה מטעם שאירע בו דבר, אם כן דמספקא שואלים, אם כן גם במקיף דרך ימין הוי לן לשואלו מספק. דשמה הוא אטר וראוי להקיף דרך שמאל, והשתא אירע בו דבר וצריך להקיף דרך ימין, דזה הוי שנוי אצלו. ודע דמה שכתב רמ"א דיש מדקדיקם שלא להפוך הלולב כשמנענעים למטה כדי שיהיו דרך גדילתו, כתב בדרכי משה [אה] [והראשון] אם כן כשמנענעים לכל ד' רוחות על כרחן צריכים להשתה הלולב לאותו רוח נמי לידירה לא הוי דרך גדילתו. ותירץ, כשמנענע לוח אחרת אינו מהפכו בענין שיהיה ראש הלולב למטה כי אם שנוטה לצדדים. כהאי גוונא הוי דרך גדילתו לפעמים גם באילן הענפים נוטים כן, מה שאין כן כשמנענע למטה, אם הפכנו לגמרי שיהיה ראש הלולב למטה כעין זה וודאי לא הוי דרך גדילתו, עכ"ל. ולפי זה כשמפך האחרוג קודם הברכה כדי שיברך עובר לעשייתו, כמו שכתוב סעיף ה',

פ"ג סימן י"ד

פ"ג סימן י"ד ר"ל, קודם הלל נמקום שאם היה ד' מינים היה מנדר. איכא דנרטי"ל

פ"ג סימן י"ד ר"ל, קודם הלל נמקום שאם היה ד' מינים היה מנדר. איכא דנרטי"ל

(מג) צריך לברך. בכרכי יוסף כתב מהרמב"ן הביאו הר"ן משמע דאם הפסיק לא יברך וכ"כ בפי' הריטב"א כחידושו בשם רבנותא ולכן נראה לו שלא יברך דספק ברכות להקל: (מד) על כל אומר. כתב בא"ח מעשה בהר"מ שנטל לולב ובירך ואח"כ ראה שלא הי' בו ערבה וחזר ונטלו עם ערבה ובירך על נטילת ערבה ושהחיינו משום ערבה נהי שא"צ לטול אלא הערבה בלבד מכ"מ מצות מן המוכתר לטול הד' מינים בבת אחת וכ"כ הראב"ד עכ"ל ב"י וכ"כ הט"ז לענין מי שבירך על הלולב ואח"כ ראה שההדס פסול כגון שנשרו רוב אליו שמברך ע"ג הדס. וכ"כ הפרישה לענין אם בירך ואח"כ ראה שהאחד מהמינים הי' מופרף. והמ"א הקשה על הא"ח הא בתרע"ב כתב בא"ח אם לא הדליק לביל ד' אלא ג' גרות יחזור וידלק א' בלא ברכה כי הברכה שעשה בתחלה על חיוב כל הגרות עשהו וכ"מ בס"י ר"י וקצ"ז דאע"פ שלא הי' לפניו בשעת ברכה כיון שדעתו עליו ולכן כתב המ"א דהא"ח והראב"ד לשיטתם אלו דס"ל דבנטלם וא"ו צריך לברך על כל א' ואחד אבל לדין ולא קיימא לן כן א"צ לברך אא"כ סח בנתיים ולכן השמיטו בשי"ע ע"ש. ולענ"ד אין זה דומה לגר חנוכה דשם הי' הגר חנוכה לפניו וכיון בברכה להדליקו אבל הכא לא הי' הערבה לפניו אף שכוון עליה מכ"מ דמי זה לבירך על הפרי ונאבד ממנו או נמאס דאמרינן בס"י ר"י דצריך לחזור ולברך ואף שיש לחלק בין נאבד ובין לא הי' ערבה מתחלה מכ"מ עכ"פ בדין ט"ז ופרישה בשראה אחר הברכה שמו' א' פסול או נהפך אפשר דגם מ"א מודה דצריך לחזור ולברך על אותו מין הפסול לבד אחר שאגדו עם הכשרים וכיום א' צריך לחזור ולברך ג"כ שהחיינו כן נלענ"ד. וא"ע ראיתי שגם דעת מחצית השקל נוטה כן. והלבוש והא"ר חלקו על מ"א וס"ל דאפילו בראה שמין א' חסר צריך לחזור ולברך ומכ"מ הפ"מ הניח בצ"ע וסיים וספק ברכות להקל אבל בראה שמין א' פסול י"ל דלכ"ע צריך לחזור ולברך דזה דומה לנאבד או נמאס או לבירך על כוס יין ונמצא של מים דצריך לחזור ולברך: (מה) לא יוסיף. בטור כתב כ"כ ולא יפחות מהן והקשה עליו בב"י כיון שכבר הביא שד' מינים מעכבים וא"ו למה צריך שוב לכתוב שלא יפחות וסיים ולכן ג"ל שלשון רבינו בזה אינו מדקדק עכ"ל ומטעם זה השמיט ג"כ בשי"ע. אכן לא ידעתי מה תלונתו על הטור בזה הא הרמב"ם (פ"ג) כתב ג"כ כלשון זה אחר שכבר הביא שד' מינים מעכבים וא"ו והטור לא העתיק רק דברי הרמב"ם. וביישוב דבריהם י"ל דקמ"ל אפי' כשאין לו ד' מינים נוטל ג' מינים לבד לזכר בעלמא לא יכוון לשם מצוה דא"כ עובר על כל תגרע ומקור דין זה הוא מהספרי הביאו בהגוז"מ (שם ופ"ד מה מגר"ם) וז"ל בספרי גרסינן מניין שאין מוסיפין על לולב ועל ציצית ת"ל לא תוסיף ומניין שאין גורעין מן ח"ל לא תגרע והיינו למ"ד לולב צריך אגד אבל למ"ד א"צ אגד א"כ האי לתודא קאי עכ"ל ואף דהג"מ כתב דאין שייך זה רק למ"ד לולב צריך אגד ולא פסקינן כותיה זה כתב דוקא לענין כל תוסיף אבל לענין כל תגרע ודאי אין חילוק כל שמגרע עובר אי באגד או שלא באגד דרק לענין כל תוסיף אמרינן בפרק הנחנקין כן. וא"כ שפיר יש נפקותא לדינא בהא דאין פותחין שאסור לטלו לשם מצוה כשאין לו רק ג' מינים ועיין ס"ק מ"ז (מו) משום כל תוסיף. בטור כתוב דוקא אם נטלו לשם מצוה והקשה הרב"י דהא איתא ברי"ה (ה"י כ"ה) דלעבור דבומנו לא בעי כוונה עכ"ל ולכן סתם פה בשי"ע לומר דאפי' נטלו שלא לשם מצוה עובר ולא ראה מש"כ ר"י דהנ"מ אליב"ד דמ"ד מצוות א"צ כוונה אבל לדין דצריכים כוונה כמש"כ ס"י אינו עובר עד שיהיו (מ"א) ולכאורה צ"ע דהא רק לתחמיר פסקינן דמצות צריכות כוונה אבל לא להקל ומטעם זה עצמו כתב המ"א ולא יטול לולב קודם ברכה בלא כוונה דע"מ לצאת כמש"כ לעיל ס"ק כ"א. גם בפ"מ הרגיש קצת בזה ומה

שיישב לא שייך מוקד ראי' שהבאתי מהמ"א עצמו: עוד ת"י המג"א דאפשר דהטור ס"ל כדעת ה"ה והר"ן דאינו עובר על כל תוסיף כיון דהאי לתודא קאי והאי לתודא קאי רק לכתחלה לא יעשה כן דנראה כמוסף וה"ן לא הקפיד רק אם נטלו לשם מצוה וגם זה דוחק לענ"ד שהטור יסבור כשיטת הר"ן אחרי שהרמב"ם והרא"ש והתוספ' לא ס"ל כן. וביותר נלענ"ד מה שתיירץ הא"ר דהטור ס"ל כהרא"ש דכתב וז"ל אם תוסיף מין א' לנוי אין בו משום כל תוסיף כיון דלא נתכוון אלא לנוי ואע"ג דבומנו לא בעי כוונה לכל תוסיף היינו בסתם אבל אם כוון לנוי אפי' דרך גדילתו אינו עובר עכ"ל וא"כ מש"כ הטור לשם מצות לולב לאפוקי אם כוון לנוי אבל אם נטלו סתם בלא כוונה כלל איכא ג"כ משום ב"ח להחמיר. והט"ז יישב דברי הטור דמייירי שאחר שיצא כבר ידו תובת לולב נטלו שוב משום חביב מצוה וכוה קאמר דאם תוסיף מין איכא ב"ח ואם גרע יש משום ב"ח. והא"ר כתב עליו דאינו נראה כיון שאינו נוטל לצאת בו רק משום חביב מצוה ליכא משום ב"ח וכל תגרע ואף שוה יש ליישב ע"פ מה שכתבו דתוס' סוכה (ו' ל"ט) דמקרי עובר לעשייתן אפי' יצא כבר כיון דאיכא מצוה מן המוכתר לטלו גם אח"כ כאנשי ירושלים מכ"מ הסברא נותנת שלא יקרא עי"ז בל תגרע אכן בלא"ה כבר כתבתי ס"ק מ"ה יישוב נכון על קושית הב"י על הטור: (מו) ויש מתיירין. מדכתב דיעה זו לבסוף משמע דפסק כן ועב"ד ד"א דאם נוטל כ' לולבים או אחרונים עובר משום ב"ח וכתב הפ"מ במקום שיש ספק פלוגתא אי עבר על ב"ח יחזור ויטלו כדינו בלא ברכה דכל המוסיף גורע ולא יצא בתחלה להך שיטה דאיכא ב"ח ולכן יחזור ויטלו בלא ברכה:

התרנ"ב

(א) וכל היום. כ' ד"מ אמרינן בירושלמי הניחו על הארץ אסור לטלטלו משמע דס"ל דלאחר גמר מצות לולב אם הניחו על הארץ אסור שוב לטלטלו וצ"ע דהא קמ"ל דאין מוקצה לחצי שבת והאי הוי ראוי בין השמשות עכ"ד אכן כ"כ המג"א (פ"ג של"א) דלענין מוקצה מחמת חסרון כיס כגון הא דלולב הוי מוקצה לחצי שבת וא"ר כתב דדעתו נוטה להתיר אכן הביא דבספר תניא כ' כהירושלמי לאיסור אבל חילק דדוקא לולב ומיניו אסור לטלטל אבל אתרוג מותר דחזי להריח בו ולא הוי מוקצה. ופ"מ כתב דהניחו על הארץ לא דוקא ה"ה הניחו על השולחן. ודע שאין להקשות על הירושלמי דלמה לא מותר לטלטל כיון שראוי למי שעדיין לא נטל לולב היום שהרי מטעם זה מותר לאשה לטלטל ללולב ב"ש כיון שראוי לאיש כדאמרינן סוכה (ו' מ"ג) ד"ל דאף דלפי' רש"י שם הטעם דמותר לטלטל כיון דראוי לאיש מכ"מ לפי' ר"ת שהביא בהגהת אשרי שם הטעם כיון שראוי לאשה עצמה שמתורת לברך עליו אבל שייטלטל א' מה שראוי לאחר זה לא אמרינן וכן מוכח גם דעת התוספ' (ר"ע לולב וירבה) ממה שכתבו שם דלטלטל דם אסור לזר בשבת אף שראוי לכהן. ובאמת שיטת רש"י ז"ל צל"ע ממה דאמרינן שבת (ד' מ"ו) דמה שחזי לעניים הוי מוקצה לעשירים ואף דשם (ו' ק"ז) אמרינן דירשאל מותר לטלטל תרומת תואיל וחזי לכהן הרי כבר חלקו התוספ' שם דה"ט כיון דחזי רק דאיסור הוא דרביע עליו וא"כ לולב דלא חזי לאשה הוי כמו בגדי עניים לעשירים ועיין בא"ח (ס"ט ש"ח) ואפי' לשיטת רש"י אין סברא להתיר לטלטל משום אחר שלא נטל עדיין דלמא לא מקלע לו אחר ודאי' לזה דאפי' להתמיר לא אמרינן מוקצה בכה"ג בסוכה (ה"י מ"ו) דאמרינן שם אתרוג דלא חזיא לכה"ש וכ"י ע"ש הרי דלא נחשב עוד מוקצה דלמא אתרמי מי שעדיין לא יצא וכש"כ שלא נאמר כן להקל: ונלענ"ד דכל זה משעה שהניחו שלא לטלו ביזו עוד בזה אסור לטלטלו אבל הניחו מידו לשעתו ובדעתו להחזירו אח"כ להמקום שעומד שם כל היום בזה ליכא משום מוקצה דהא כשנוטלו

ואם סח ביניהם (מג) צריך לברך (מד) על כל אחד בפני עצמו (הג"מ):
 [ג] אם חסר לו א' מהמינים לא יקה מין אחר במקומו:
 [יד] [מה] לא יוסיף מין אחר על ארבעת המינים (מו) משום כל תוסיף:
 [טז] לא יטול יותר מלולב א' ואתרוג א' אבל בערבה והדס מוסיף בה כל מה שירצה ויש מי שפוסל להניח הדס שוטה בלולב נוסף על השלשה כדיון עבות (מו) ויש מתיירין והמדקדקים אינם מוסיפים על שתי ערכות ושלשה הדסים עבות:
 תרנ"ב. זמן נטילת לולב. ובו ב' סעיפים:
 [א] מצות לולב כיום ולא בלילה (א) וכל היום כשר לנטילת לולב שאם לא נטל

הרג"ל ל' יעקב א. 1866. נסתר 1873

ומיהו הדין איכא לטעמי דהנך אינטיקא ליה דהוא אמיתא דזוקא מת
 מנעמו דמוכח מילתא דנפל הוא וכן פירש סם בקונטרס דמות מעלמו
 ללא אינטיקא ליה דלון סודין דהא כתיב (צמדר יח) ופדיו מן חדש
 תפדה אבל נהרג אינטיקא ליה לאשמועינן דלא אמרינן דהי ליה
 קטילה הוי חיי ולו נפל הוא ולפירקיה
 וקשה לפירוק דופדיו מן חודש גיורת
 הכתוב הוא ולא לפירוקיה מותרת כפל
 אלא אשילו קים ליה בגויה שכלו לו
 חדשיו אע"ל דמהכא נפקא דכל סקרה
 ל' ויהי בלדס חיי כפל מילי דהוא חזן
 שמה ימים דכמהה דילפינן מינה
 דלוי נפל אע"ל דגזירה הכתוב כי קים
 לן בגויה שכלו לו חדשיו כדמוכח
 בפ"ק דרש"י השנה (דף ו) דלון מעיני
 לו חלף משפטם הילכא לן ועוד אמרי
 בפרק יש בטר (בבבא דף מה) גבי
 פורה חט בט בחוקן שלשים וסו והאכלו
 המעות בחוק ל' ויהי חזן בט פדיו עוד
 אמרי' כירושלמי בפ"ק דקדושין גמרא
 בהמה גסה תיקנית במסרה ר"בי
 יהודה אמר שאל רבי אלעזר כבוד
 שנתקף בחוק ל' ויהי חזן דומה לו כמי
 שמה ופטור מחמש שלשים על בן ואי
 ומפרש ר"ח דנערף כאל היינו דנעשה
 עמינה אע"ל שמה יומר מל' ויהי
 וכו' פירש לו שני ר"חאס היינו טריפה
 דכל יתר כנעול דמי מ"ר:

דל יתר כנעול דמי מ"ר:
 מה להלן במקום הראוי לטעמא
 בנע חמד ט"ו ור"ח אי מה
 להלן במקום כשר אף כאל במקום
 כשר כגון פדחתו מ"ר:

האי מאלן דחייביה לגלימיה לא
 עבד כלום רכמאל דשריה
 [דמוין] פירש בקונטרס בלשון אחר
 שנקבל עלינו והפירה שלח חסוב
 לאיתנה אפי"ה לא עבד כלום ולא
 נכ"היה לו לפירש כן דלקמן בפ' ההכלה
 (דף מה) הניח טלית כפולה חייבה
 בגליית ורבי שמעון פוגר ואין שאם
 כפולה ותפירה שחייבת אלמא שחייבת
 במקום הכפילות להטיל סם לית
 ולא אמרינן כמאלן דשריה דמי
 ויעולה לית שנקדטתיה:

הדרן עלך הקומץ את
 המנחה

שיתה מקבצת
 (א) לך לאות ולא לאריהם
 לאות ופסקי יד פסק
 אינו יענין מוסא אר
 הוא קיבורת לפעלה מן
 והרסק או לפסק מן
 המזרק שגם הוא
 מוסא כנתיים אלא
 אורבו יצחק ספק
 דאמר שחורא שמה
 כנגד הלך: [ב] רבי
 חזיה ברוב דרב אחאי:
 [ג] כשר ואיכא שיער:
 [ד] בינייהו מ"א מ"ד
 מינה אחא אי אפסקא
 חזיה דבך הוה לרז
 כלאים ולס"ד' סצה
 לא (רב אחא) (רבא)
 בר אחינא) אמר כו'
 לפ"ד מצות אחת כיון
 דבא ליה איבעתו לא
 צריך ל"ה ארבע מצות
 חן צריך רבינא אמר
 ט"ו פ"ד ארבע מצות
 ליה ליה דרבנא ופ"ד
 מצוה אחת איה ליה
 דרב רבנא ורש"י רב
 ט"ו מן: [ה] לית הלכתא
 כ"ר' תפסק מינה לכל
 הוי תפסקא דאבין
 לית להם תפסקא כשת
 אחת מן הציונות אע"ל
 דבבבא אמר ללוינא
 בשבת מותר ללבוש
 שברי כבוד בברייתא
 להיות מיעוק בבלתו
 דבבבא דוקא אמר
 רבנא גזירה תעשה לך
 על לבב מפרק תעשה
 רבת רחוק וכו' שבת
 בציצית המפורסם
 מרבנן ונחת משום
 קלא אולן ונבש ביה
 ברת חכמים לעקר דבר
 מן התורה ופשיט שב
 ואל תעשה משום נזירה
 דקלא אילן ואם היה
 חוזר שאלו תעשה
 כנפול מלת ט"ו
 כנפול בלא ציצית
 ויהי קם עשה: [ו]
 עינין ואשמועינן
 בגובה ורית מסת
 נפתח: [ז] קריה
 שיער ותוכות טיש
 בו י"ט: [ח] כי
 נתקף ראש: [ט]
 ישימאל דאמר
 כל אורי ויקר בעת
 עשיה

אך חלקך אך פדה תפדה (צמדר יח) והוא נמי כנעורק דמי שחיה לה
 ימיה: בגולגולת חלא רחמנא. לפירין כבוד דכתיב (שם א) חמש
 שקלים לגולגולת והיא איה ליה מרי ולי משום חך חלקן השתא מיהא
 לא מית: גובהה. קיבורת דהוא חלף הכתף: ירך ממש. קף: מה
 תורה אור להלן בגובה שבראש. כדילפינן לקמן

אך חלקך שאני הבא דבגולגולת תלא
 רחמנא אמר מר ירך זו קיבורת מנלן דת"ר
 על ירך זו גובה שביד אתה אומר זו גובה
 שביד או אינו אלא על ירך ממש אמרה
 תורה הנח תפילין ביד והנח תפילין בראש
 מה להלן בגובה שבראש אף כאן בגובה
 שביד רבי אליעזר אומר אינו צריך הרי הוא
 אומר והיה לך לאות [א] לך לאות ולא
 לאחרים לאות ר' יצחק אומר אינו צריך

הרי הוא אומר וישמחתם את דברי אלה על
 לבבכם וקשרתם שחורא ש"ימה כנגד הלב
 ר' חייא [א] ורב אחא בריה דרב אימי מביין
 ומנח ליה להדי ליביה רב אשי היה יתיב
 קמיה דאמימר היה ציריא ביהיה וקא מחהויין
 תפילין אמר ליה לא סבר ליה מר לך לאות
 ולא לאחרים לאות לאות ליה במקום לך
 לאות איחמר גובה שבראש מנלן דת"ר
 בין עיניך זו גובה שבראש אתה אומר זו
 גובה שבראש או אינו אלא בין עיניך ממש

נאמר כאן בין עיניך ונאמר להלן ל' אלא
 תשימו קרחה בין עיניכם למת מה *להלן
 בגובה שבראש מקום שעושה קרחה אף
 כאן בגובה של ראש מקום שעושה קרחה
 ר' יהודה אומר אינו צריך אמרה תורה הנח
 תפילין ביד והנח תפילין בראש מה להלן
 במקום הראוי לישימא בנגע אחד אף כאן
 במקום הראוי לישימא בנגע אחד לאפוקי
 בין עיניך דאיכא בשר [א] ושער דאיכא שער
 לכן ואיכא נמו שער צהוב: ארבע ציציות
 מעכבות זו את זו שארבעתן מצוה אחת:
 מאי בינייהו אמר רב יוסף סדין בציצית איכא
 בינייהו איכא בר אהינא אמר טלית בעלת
 חמש ריבא [ז] בינייהו רבינא אמר דרב הונא
 איכא בינייהו דאמר רב הונא יהויצא במלית
 שאינה כמציצת כהלכתה בשבת חייב חטאת
 אמר רב שישא בריה דרב אידי האי מאן
 דבצריה לגלימיה לא עביד ולא כלום שוייה

טלית בעלת חמש אמר רב משרשיא האי מאן
 דצרייה לגלימיה לא עבד
 ולא כלום מאי טעמא דכמאן דשרייה דמי *וחנן
 נמי כל הנותות הצרות
 לגלימיה לא עבד ולא כלום אם איתא דלא
 מיבעי ליה ליפסוק ולשרייה:
 רבי ישמעאל אומר ארבעתן ארבע מצות:
 אמר רב יהודה אמר
 שמואל הלכה ברבי ישמעאל [א] ולית
 הלכתא כותיה רבינא היה קא
 אזיל אבתייהו דמר בר רב אשי בשבתא
 דריגלא אופסיק קרנא דתושיה
 ולא אמר ליה ולא מדיי כד מנא
 לביתיה אמר ליה מרתם אופסיק א"ל
 אי אמרת לי מרתם שריתיה והא
 אמר *מר גדול כבוד הבריות שדוחה
 את לא תעשה שבתורה תרגומה רב
 בר שבא קמיה דרב כהנא
 בלא

הציות בקרנות הכפל אף על גב
 שגריה ודינקא שלח חסור לאיתנה
 לא עבד כלום דקופו להחזיר ולמזור
 לאיתנה ומאלו הציות
 בצלמיתעיה ואלן כנפות צעינן
 הלכן מהשתא כמאלן דשרייה
 דמיאישו: כל חמתות. נדות
 הצרות שאין שוליהן תפורין
 אלן לרורין סודין דלון
 מקלנין טומאה דרוזין כאליו
 נמר הקשר וליכא בית קיטול
 והיו ככלי הקודש כמולאי רימון:
 חרוץ משל ערביים. דררין
 כן: האי מאן דחייטיה לגלימיה
 שכלל לנעלו כדפרישית ומפרה
 שלח חסור לאיתנה ופסי"ה לא
 עשה כלום דכמאלן [א] דשרייה
 דמיא: אי אתא דלא מיבעי
 ליה. אס ארוכה היא לו והינה
 צריכה לו ארוכה כל כך [א]
 לפסוק אמו כפל ולשרייה
 ואת כן יתנה עם איתא דלא
 מיבעי אע"ל חזק מן הציונות
 אע"ל חזק מן הציונות אע"ל
 דבבבא אמר ללוינא בשבת
 מותר ללבוש שברי כבוד
 בברייתא להיות מיעוק
 בבלתו דבבבא דוקא אמר
 רבנא גזירה תעשה לך על
 לבב מפרק תעשה רבת רחוק
 וכו' שבת בציצית המפורסם
 מרבנן ונחת משום קלא אולן
 ונבש ביה ברת חכמים לעקר
 דבר מן התורה ופשיט שב
 ואל תעשה משום נזירה דקלא
 אילן ואם היה חוזר שאלו
 תעשה כנפול מלת ט"ו
 כנפול בלא ציצית ויהי קם
 עשה: [ו] עינין ואשמועינן
 בגובה ורית מסת נפתח:
 [ז] קריה שיער ותוכות טיש
 בו י"ט: [ח] כי נתקף ראש:
 [ט] ישימאל דאמר כל אורי
 ויקר בעת עשיה

מוסף רש"י
 אך חלקך. א"ן וקין
 מיעוטינן (ערוזין קה.
 פסיחם ה. שם טב.
 שנועות ג.)
 הויצא בטלית
 שאינה מצויצת
 בהלכה בשבת חייב
 חטאת. וחלו לא היתה
 מצייתת כלל לא מיימי.
 דהא לנתיבות הוא, אלמא
 הליכות היין לו משאוי
 החיל והיין כמלכותו חזין
 כדכין לה. וכן כנגד
 ממש חזין דלמשנין
 כוונה (שבת קלט.).
 הדרן עלך הקומץ

דהיינו קצרות ולעולם אס נקרט שרי:
 בין עיניך וצממש. בגובה * עיניו:
 שעושה קרחה. [א] שיש צין שער
 ואס מורטו עושה קרחה: יד כנגע
 א' שער לכן ורש"י כנגע * א' שער
 להוב דכמי כפרשת נגעים גבי
 [א] רש"י חזקן כע"י * שער להוב לטמא
 אלמא מקום שער ממעל (צבער
 להוב): לאפוקי בין עיניך דאיכא.
 שער דגבות עינים ואלא כשר ונעי
 מרמי שער לכן כצער ושער להוב
 כמקום שער: מאי בינייהו. מ"מ צין
 למר ויזין למר צעינן ד' ליתא כדכתיב
 (דברים כב) על ארבע כנפות כסופך:
 סדין. דפשתן בגליית כהכלת * דעמאל

הוא איכא צינייהו למ"ק דלמר מנזה
 אחת הן הלכן אי חקר סדין ליתא
 אחד ליתא מנזה והוא ליה איך כלאיס
 ולרבי ישימעאל לא חוה כלאיס דשלש
 שנסארו שלשה מנזות הן: בעלת חמש.
 שמתן מקרן האי כאלכסון והוא זה
 שני קרינא ומנח לקמן בהכלת
 (דף מג.) טלית בעלת חמש חייבת
 בגליית וליף מריביח דלשך חכמה
 כה * למ"ק דלמר מנזה אחת הן סבר
 ארבעה דוקא למנזה אחת ולי רבי
 תמנח בעלת חמש להטיל [ארבע
 כנפותיה רבייה ולא להטיל לכנף
 חמישי ומנזה ליתא כד כנפות ולר'
 ישמעאל דלמר ארבעתן [ארבען
 מנזות כי רבי רחמנא בעלת חמש
 נמי להטיל (א) וכלוהו רבייה דהא כל
 חד מנזה חלופי נפשיה: דרב
 הונא איכא בינייהו כו'. וכ"ע איה
 לכו דרב הונא מיהו הטיל לשלש ולא
 לדי למ"ק הויא מצייתת שלח הכלתה
 וחסיד חטאת דהוה לכו ליתא מנזו
 ולרבי ישמעאל (א) ויהי (א) הויא
 מצייתת כהלכתה דג' מנזות (א) מיהא
 איכא ואינו פסול ורבי הונא בעשה
 בפסול (א) דהאיכא שלשה מנזות):
 דבצריה לגלימא. שמתן י"א אחד מן
 הקצרות חמיה כגון פגימה דנראין
 כשני קרינא: לא עבד כלום. לפוטרה
 מן הציות: שוייה טלית בעלת ה'.
 ומייצת: האימאן דציריה לגלימיה.
 שיהיה טליתו ארוכה ופלה ותנה

ההנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הנהגות הב"ח
 (א) רש"י ד"ה ולא
 לחמיס וכו' ל"ה סב"ד
 וחל"ה מ"ה נגד הלך
 קיבורת (ב) ד"ה בעלת
 חמש וכו' לכו"ל נכנסים
 כתיים דהא כל מה:
 (ג) ד"ה רב כהנא וכו':
 כפסול דליכא ששספת

הקומץ רבה פרק שלישי מנחות

לה

עין משפט
גרי מצוה

17

בלאו דלא תסור. כגון טלטולין איסור מדרבנן ואנשים מקורחות מומר להביעם לנית הכסא משום כבוד הכריות אבל לשאת משא דכתיב נהיה לא דמי כבוד הכריות: איכא דאמרי מהתם אמר ליה. הירבינה אפסיק קרנא דמוטא: כרמלית. מומר לטלטל כמסכה מן המורה: י"ל ויעיקר האי תורה אור

[מקלן ע"י סוף הפרק
ש"ך לענין הקודם
אמר ד"ה אם חתמה]

בבלאו דלא תסור ואיכא דאמרי מהתם א"ל ואל מאי דעתך [א"ל] למישרייה והאמר מר גדול כבוד הכריות שרוחה את לא תעשה שברורה והוא תרגומה רב בר שבא קמיה דרב כהנא בלאו דלא תסור הכא נמי כרמלית דרבנן היא ל:

הדרן עלך הקומץ

התבלת אינה מעכבת את הלבן והלבן אינו מעכב את התבלת

של יד אינה מעכבת את של ראשו ושל ראשו אינה מעכבת את של יד: גמ' לימא מרנאי כרבי דלא רבניא וראיתם אותו מלמד שמעבבין זה את זה דברי רבי וחב"א אין מעבבין מ"ש רבי דכתיב והבנף מין כנף וכתיב פתיל תבלת ואמר רחמנא וראיתם אותו עד דאיכא תרוייהו בחד ורבנן וראיתם אותו כל חד לתודיה משמע לימא דלא רבני אמר רב יהודה אמר רב אפי' הימא רבי לא נצרכא אלא ל לקדם דרנאי מ' מצוה להקדים לכן להחלת ואם הקדים תבלת ללבן יצא אלא שחיסר מצוה מאי חיסר מצוה אר"י

הדרן עלך הקומץ את המנחה

התבלת אינה מעכבת את הלבן. ואע"ג דמלוה לתת תכלת ב' מוטין] זלילית דמפרש לקמן אפי' אין זה מעכב את זה ואי עבד ארבעתן תכלת או ארבעתן לבן אלא: גמ' מין כנף. היינו לכן דרוב טליתות של פשיס הן ולנוטת: תכלת. אמר נטוע דלחמירין (יבמה דף ד): מנשט כיחמל תכלת עמר: י"ל צרכא. מתניחין דקמני אין מעכבין זה את זה: אלא להקדים. שם הקדים המאוחר דהיינו תכלת דלכן כתיב כרש"א: הכנף מין כנף. ואם הקדים התכלת טלית הלכן אינה מעכבת ואין לר"ך לפסוק התכלת אלא ימן הלכן אמרו: זלילית

[ע"י מוספות ע"פין ג'
ד"ס של י']

[לקמן ע"י]

התבלת אינה מעכבת את הלבן. מלוה לתת ב' מוטין תכלת וב' מוטין לבן זלילית ומשמע לכאורה דאין זה מעכב את זה שם הטיל עני מוטין מן האחד ילא כי "הנך דקמני תפלה של יד אינה מעכבת את של ארבעתן תכלת או ארבעתן לבן ילא וכן אמר י' מוה"גן ובגמרא "מוחין כן והלאכל המטיל תכלת בכרביע בירושלים אינו אלא מן המתמיהין ומפרש דלסוריה גזירה משום קלא אילן ופריך לא ילא אלא לבן משמע דאי הוי לבן אין כאן איסור אע"ג דבלא הוי דקלא אילן איכא עני חוטי לבן ומוציא יס לדחות דאע"ג דבשני חוטי לבן איכא מלוה כי רמי עפי ליכא איסור כלאים דאין זה מוסף על המלוה גדול שנים גדלים ארבעה דדרשין מיניה שנים לבן ושנים תכלת לאו למעוטי עפי קמני כדאשכחן גבי ערביי גמל דדרשין (פסח דף נ"ד): ערבי שנים וטהרים להשיב הרבה בלולב ולקמן גבי טלית שכולה תכלת כו' דלחמירין בטלית בת שמונה חוטין פירש בקוביא שאלין כלן איסור כל חוסף כיון שכל השמונה בכרך אחד ולא דמי להטיל למוטלת והיינו טעמא דבהטיל למוטלת לבד שייך כל חוסף משום דליתיה אחד על כנף אחד אמר רחמנא ומהתם נמי יס רח"ה דכי ליכא אלא לבן או תכלת בעינן לעולם ד' מוטין דמקמט דבעלית בת ד' מוטין לא מיישין שמא יסור ב' מהן ויניח בטלית

[פרקין ג']

אמר ג"כ

אחד דארבעתן מלוה מיהו בסוף אלו הן הנחמין (מסכתין דף פ"ח): משמע דאם חוסף חוטין בכרך אחד פסול גבי זקן מומר דל"י אלעזר אינו חייב אלא על דבר שעיקרו מדברי תורה ופירושו מדברי סופרים ויש בו להוסיף ואם חוסף גורע ואינו אף לו אלא תפילין ופריך והאיכא זלילית ומטיי' אי קשר העליון ללו דלוריהוה ה"ל לחודה

קאי והאי לחודה קאי ואי קשר העליון דלוריהוה גרוע ועומד הוא אלא כרך אע"ג דעובר על כל חוסף חס נחמין להוסיף ואם לא נחמין להוסיף כשן דמפליג לקמן (דף מ"א): ע"ג טלית בת ארבעה לטלית בת שמונה ה"פ בטלית בת ארבעה דהיינו שנים חוטין שהן ארבעה כשהן כפולין שלא היה לו תכלת וזאתו אלו שזבובין קלא אילן במקום לבן וטלית בת ח' היינו בת ד' שהן כפולין שיסבור "כולם תכלת ויקח מהן לפטור טלית אחרת ומיהו קשה לפי' זה דבת ד' נמי יסבור שהוא תכלת וחוסף עליהן לבן של פסמן ועוד דהיא בריתא דמוק' כבת ד' קמני מביא תכלת דרבא אחר וטולה בה וקלא אילן לא יצא ואם הביא כשר אלא משמע דמיירי כפולה קלא אילן ע"ס התכלת ועל כרחיך ארבעה ושמונה דוקא קאמר בלא כפולות ושמה כל מה שמוסף חוטין מדי' לבן לאו מוסף הוא ולא מיפסול כן כדאשכחן אמוראי לקמן (דף מ"ב): דרב אחא בר עקיב רמי ד' ורב אחא מרספי רמי ח' והשתא לא פליגי כולי האי אלא דמר עבדי הפחות ומר עבדי היתר ונסתדרין מיירי דמוסיף ע"ג מומתא ור"ך טעם מנלן דבשלמא "אי פליגי בהא דמאן דרמי ד' סבר כדרשין גדיל שנים גדילים ארבעה ומאן דרמי אמוני סבר גדילים סבר גדילים לקאמר רחמנא אלא מן ומן קאי גדילים מלבן וגדילים מהכלת דהיינו מר פסחים דליתיה קאי אלא אי לא פליגי מה סברא היא זו דלא בעי עבדי הכי ואי בעי עבדי הכי וז"ל דכל זה יס בנשמוט גדילים דאי עבדי תכלת ולבן בין שניהם ד' חוטין גדילים קרינא ביה ואי עבדי מכל חד ומר גדילים כגון ד' חוטין לבן ד' חוטין תכלת גדילים נמי קרינא ביה ולא מוסף הוא אלא אכל אי רמי עפי מוסף הוא וגרוע ועומד הוא ועוד לר"ך טעם נוגל דכי ליה ליה אלא או לבן או תכלת דלא מיפטר כתי חוטי לחודיהו עד דרמי ד' ושמה משום דדרשין גדיל שנים גדילים ד' בין יס בו מין אחד בין יס בו שני מינין וקלת קשה הא דלמרי' בגמרא חס הקדים תכלת ללבן ילא אלא שחיסר מלוה מאי חיסר מלוה [אולימא חיסר מוטה] לבן וקיים מלוה דתכלת לרבי עטובי מעבדי אהדי דמשמע דאי לא מעבדי מיחא אלא ח"ג דחיסר מלוה לבן קיים מלוה דתכלת ב' חוטין ויש לומר דלחשבי תכלת מיהא מהני לבן דקרינא ביה גדילים ד' וא"ת ומנלן דבעינן ב' חוטין לבן וב' חוטין תכלת דילמא אגדילים קפיד קרא אפילו חד מהאי וג' מהאי ויש לומר כיון דתרי מיני בעי רחמנא סברא הוא שיהו לבן ועוד פתיל תכלת כתיב ופתיל משמע תרי כדרשין פרק ב' לו (ומו"ג ע"ג) וקולן פתילים פתיל שנים דרשין ד' ולבן נמי לא פחות ממרי דקדיש טפי כדלמרינן בגמרא דמתחיל בלבן ומסיים בלבן דמעלן בקודש ולא מורידין ומיהו טעם זה דפתיל לא יתכן דבפרק ב' לו משמע וקולן דמקלן אחד לשנים והכא על כרחין לא משמע תרי כדמוכח בספרי בפרשת [שלת] לך ובפרשת כי תלך וע"ג לר"ס זלילית טעום אי חוט אחד בפני עליון ח"ל גדילים כמה גדילים נטשין אין [גדילן] פחות משלשה חוטין כדברי בית הלל משמע דמפתיל לא הוא שמעין אלא חד ועוד דאי פתיל משמע תרי והכא מין כנף לכל הפחות חד ח"כ בלא גדילים נמי יתפוק ליה תלתי ור"ך לומר שקולת על הש"ס שלט דמשמע דחד מתכלת נוגי' וזה שכל פתילים ה"ל לח' מוכינא אהא דלמרינן לקמן (דף מ"ג) רב אחא בר יעקב רמי ד' ויעיקר לוי מניעף ומעיל לוי בגלימא ואיכא לוי כ"י עד פ"ג כריה דרבנא עבדי ב' דינן ופירש בקוביא של ללא איכא לוי ועוד הניח בספרי ב"ס דאמרי' ד' של אמר ו' של תכלת ואם תאמר היא גופה מנלן שר"ך לכופלין וחי הוא מפרשין עשה גדיל ופתיליהו מתוכו היינו שר"ך לפתולו כעין פתילה שהיא כפולה מיחא אלא בקונ' לא פירש כן וס' אפרש:

כתוב הכנף מין הכנף. ואפילו לתת דבי ר"י פ"ק דיבמות (דף ט"ז) דפליג אר"ב דר"ה הכי לא פליג אלא הא דמרבה בשרא מיני' אלא הכנף מין כנף דר"ס ספרי: ואם הקדים תכלת ללבן ילא. תימה כיון דמקרא הוא דדרשין לבן בשרא מיחא דמעכב דהא לא בעינן שנה הכתוב לעכב אלא בקדשים ויש לומר דלית לן לנוטת דלסור לבד יתפיד הכתוב לעכב כמו גבי חלילה (יבמות דף ק"ה) הקדים ריקקא לחלילה מה שעשה עשוי ואע"ג דכתיב ככה עיכובא לא קאי אלא לחסרון מעשה:

אולימא

[א"ל] מוט"ע אר"ח מימן
י' ע"ג
א"ל דקמני ג"כ
א"ל מ"י פ"ח מהלכות
זלילית ה"ל ד מנע ע"ג
טו:
[לקמן מ.]
ב ב מ"י פ"ד מהלכות
מפילין הלכה ד קמנ
ע"ג ככ טור ו"ע א"ח
סימן טו ע"ג א:
ג ג מ"י פ"ח מהלכות
זלילית הלכה ז קמנ
ע"ג טו:

[פרקין ג']

אמר ג"כ

שמואל ג"כ

ז"ל ח' פליגי איכא נמי
דכא פליגי דמאן ח' ח' ג"כ

התכלת אינו מעכב את הלבן והלבן אינו מעכב את התכלת מיהו קשה לפי' זה דבת ד' נמי יסבור שהוא תכלת וחוסף עליהן לבן של פסמן ועוד דהיא בריתא דמוק' כבת ד' קמני מביא תכלת דרבא אחר וטולה בה וקלא אילן לא יצא ואם הביא כשר אלא משמע דמיירי כפולה קלא אילן ע"ס התכלת ועל כרחיך ארבעה ושמונה דוקא קאמר בלא כפולות ושמה כל מה שמוסף חוטין מדי' לבן לאו מוסף הוא ולא מיפסול כן כדאשכחן אמוראי לקמן (דף מ"ב): דרב אחא בר עקיב רמי ד' ורב אחא מרספי רמי ח' והשתא לא פליגי כולי האי אלא דמר עבדי הפחות ומר עבדי היתר ונסתדרין מיירי דמוסיף ע"ג מומתא ור"ך טעם מנלן דבשלמא "אי פליגי בהא דמאן דרמי ד' סבר כדרשין גדיל שנים גדילים ארבעה ומאן דרמי אמוני סבר גדילים לקאמר רחמנא אלא מן ומן קאי גדילים מלבן וגדילים מהכלת דהיינו מר פסחים דליתיה קאי אלא אי לא פליגי מה סברא היא זו דלא בעי עבדי הכי ואי בעי עבדי הכי וז"ל דכל זה יס בנשמוט גדילים דאי עבדי תכלת ולבן בין שניהם ד' חוטין גדילים קרינא ביה ואי עבדי מכל חד ומר גדילים כגון ד' חוטין לבן ד' חוטין תכלת גדילים נמי קרינא ביה ולא מוסף הוא אלא אכל אי רמי עפי מוסף הוא וגרוע ועומד הוא ועוד לר"ך טעם נוגל דכי ליה ליה אלא או לבן או תכלת דלא מיפטר כתי חוטי לחודיהו עד דרמי ד' ושמה משום דדרשין גדיל שנים גדילים ד' בין יס בו מין אחד בין יס בו שני מינין וקלת קשה הא דלמרי' בגמרא חס הקדים תכלת ללבן ילא אלא שחיסר מלוה מאי חיסר מלוה [אולימא חיסר מוטה] לבן וקיים מלוה דתכלת לרבי עטובי מעבדי אהדי דמשמע דאי לא מעבדי מיחא אלא ח"ג דחיסר מלוה לבן קיים מלוה דתכלת ב' חוטין ויש לומר דלחשבי תכלת מיהא מהני לבן דקרינא ביה גדילים ד' וא"ת ומנלן דבעינן ב' חוטין לבן וב' חוטין תכלת דילמא אגדילים קפיד קרא אפילו חד מהאי וג' מהאי ויש לומר כיון דתרי מיני בעי רחמנא סברא הוא שיהו לבן ועוד פתיל תכלת כתיב ופתיל משמע תרי כדרשין פרק ב' לו (ומו"ג ע"ג) וקולן פתילים פתיל שנים דרשין ד' ולבן נמי לא פחות ממרי דקדיש טפי כדלמרינן בגמרא דמתחיל בלבן ומסיים בלבן דמעלן בקודש ולא מורידין ומיהו טעם זה דפתיל לא יתכן דבפרק ב' לו משמע וקולן דמקלן אחד לשנים והכא על כרחין לא משמע תרי כדמוכח בספרי בפרשת [שלת] לך ובפרשת כי תלך וע"ג לר"ס זלילית טעום אי חוט אחד בפני עליון ח"ל גדילים כמה גדילים נטשין אין [גדילן] פחות משלשה חוטין כדברי בית הלל משמע דמפתיל לא הוא שמעין אלא חד ועוד דאי פתיל משמע תרי והכא מין כנף לכל הפחות חד ח"כ בלא גדילים נמי יתפוק ליה תלתי ור"ך לומר שקולת על הש"ס שלט דמשמע דחד מתכלת נוגי' וזה שכל פתילים ה"ל לח' מוכינא אהא דלמרינן לקמן (דף מ"ג) רב אחא בר יעקב רמי ד' ויעיקר לוי מניעף ומעיל לוי בגלימא ואיכא לוי כ"י עד פ"ג כריה דרבנא עבדי ב' דינן ופירש בקוביא של ללא איכא לוי ועוד הניח בספרי ב"ס דאמרי' ד' של אמר ו' של תכלת ואם תאמר היא גופה מנלן שר"ך לכופלין וחי הוא מפרשין עשה גדיל ופתיליהו מתוכו היינו שר"ך לפתולו כעין פתילה שהיא כפולה מיחא אלא בקונ' לא פירש כן וס' אפרש:

והנה בפשיטות היה אפשר לכת"ה לדחות ראייתו דהש"ס קאמר מהו דתימא לייתי, היינו כמאן דאמר מצות צריכות כונה לצאת וכל שכן לעבור. אלא שכבר הרגיש הטורי אבן בעצמו בדחייה זו, ודחאה משום דא"כ למה ליה לש"ס למימר דנפיק תורבא מיניה דאתי למיסרך. דאינו חושש רק לשנים הבאות כשיהיה אתרוג וגם הוא בשב ואל תעשה, ותיפוק ליה משום תורבא בשעתיה, דשמא יכוין עכשיו לשם מצוה ויעבור בקום ועשה בבל תגרע, אלא ודאי דהש"ס לא סבירא ליה כספרי"א, ובכהאי גונא דמעכבין אינו עובר על כל תגרע ע"ש בטורי אבן, ודבריו ברורים מאד. ועוד ראייה ברורה מהא דמר בר רב אשי

מהן ובהשניה לא הטיל בה ציצית כלל, פשיטא דאינו עובר על כל תגרע, רק שביטל מצות עשה דציצית לגמרי מהטלית השנייה. ולר"י דאמר ארבעתן ארבע מצות היינו שכל כנף מצוה בפני עצמה, הוא כמו בכל בגד אם לא הטיל רק שלש ציצית, השלש כנפות אינו בלאו דבל תגרע, אלא שביטל מצות עשה לגמרי מכנף זה וזה ברור בלי ספק. על כן אין מקום לקושיות הטורי אבן כלל, אף אי רש"י סובר כשיטת תוס' ורמב"ן, וכל מה שכתבתי במכתבי הקדום בזה הוא שריר וקיים.

ועתה נבא למה שכתב כת"ה לדחות הראייה של טורי אבן מסוכה (לא, ב) כמו שכתבתי למעלה בשמו.

השלמות

ולהלן כותב עוד:

ועוד אחת אני אומר, שמפורש יוצא מדברי הטור"א הנ"ל וכן מדבריו בשאג"א סי' מא, וכן משמע בית שלמה סי' טז הנ"ל וכן מדברי-מורינו-המהר"ם שיק זצ"ל על התרי"ג מצות סי' תנו הנ"ל דכולם הבינו דהלאו של כל תגרע הוי לאו של קום ועשה, וע"כ משום שהבינו שהוא עובר על הלאו בשעה שהוא לובש התפילין של הג' פרשיות או שהוא לוקח הג' מינים והלאו הוא על נטילת ג' מינים, שהרי מורינו זצ"ל מפלפל שם בסוף אי לוקח על כל תגרע.

אבל לפענ"ד היה נראה דאינו כן, רק דלעולם חשוב לאו זה דבל תגרע לאו של שוא"ת, וראי' מדברי הגמרא בר"ה הנ"ל דקאמר ל"י ר"י לר"א כשלא נחת עברת על כל תגרע ולא עשית מעשה בידך, וכשנתת עברת על כל תוסף-ועשית-מעשה בידך, ואם-איחא-הרי-גם כל תגרע הוא בקום ועשה כשנותן המתנה האחת, אלא ע"כ מוכח כהנ"ל דלעולם לא חשוב הלאו של כל תגרע אלא לאו של שוא"ת, ומשום דהלאו אינו אלא במה שמונע את עצמו מליתן יותר ואם נוטל בהג' מינים הלאו הוא במה שמונע את עצמו מלקחת המין הרביעי, וכן בתפילין הלאו הוא במה שמונע א"ע מלהניח הפרשה הרביעית, ולעולם לא משכחת לאו של כל תגרע שיהי' קום ועשה, רק לעולם הוא שוא"ת, וא"כ לעולם אין לוקין עליו כמו על כל לאו שאין בו מעשה ודלא כמורינו זצ"ל בסוף מצוה תנ"ו הנ"ל, ושפיר יש חילוק בין כל תוסף לבל תגרע, דבל תוסף הוא עובר בקו"ע ובכל תגרע הוא עובר בשוא"ת.

ולפי הנ"ל בלא"ה סרה קושית הטור"א בקונטרס אבני מילואים בר"ה כח הנ"ל, דלמה אמר בסוכה ל"א הטעם של מה שלא יקח פרוש או רמון באין לו אתרוג משום דאתי למיסרך דהוא רק חששא דשוא"ת ולא אמר הטעם משום כל תגרע שהוא איסור של קו"ע שהוא תמור טפי, ולפי הנ"ל זה אינו, דגם חשש דבל תגרע הוא ג"כ רק בשוא"ת. ומיושב ג"כ קושית השאג"א בסי' מא על רש"י דס"ל בעירובין בפרק המוצא תפילין דאתי איסור כל תוסף ומשוי עליו משאוי וחייב משום הוצאה, וא"כ גם גבי איסור כל תגרע נמי נימא דאתי איסור

בשור"ת מהרש"ג (חלק ג סי' פה) דן הרבה בדברי רבינו זצ"ל כאן ונביא מתוך דבריו: ע"ד מה שהעיר מעכ"ת בענין הגמרא (ר"ה דף כח) כמתן ד' שנתערב במתן א' דקאמר ר"א שאם יתן מתן א' יעבור על כל תגרע, והעיר מעכ"ת דכיון דאפילו במתן ד' אס-נתן-בך מתנה א' יצא, א"כ יעבור על כל תגרע, והדרי"ג נ"י העיר בענין זה גם לענין המדובר שהי' בינינו אם יש בחצי שיעור קצת מצוה עכ"פ.

הנה בפשיטות לא ידעתי מה קשיא ל"י, הלא אדרבה, בטור"א (ר"ה דף כח) שם בקונטרס אבני מילואים שבסוף חידושו על מס' ר"ה כתב דאינו עובר על כל תגרע רק באופן כזה שיצא כדעבד, רק שמי' המצוה לעשות יותר כמו במתן ד' שידי החוב יצא גם במתן א' והזכר כשר, רק שמצוה לעשות ד' מתנות, ככה"ג הוא דעובר על כל תגרע, אבל במקום שאינו כשר כלל כגון בג' פרשיות שבתפילין או ג' מינים כלולב או בג' ציציות, אז אינו עובר כלל על כל תגרע דהוי רק כמבטל עשה ובמבטל עשה ליכא כל תגרע עיי"ש, א"כ לדבריו רק ככה"ג שכשר וכיפר אז איכא כל תגרע כיון דמי' לא עשה כמו שצותה התורה למצוה, אבל במקום שפסול ליכא כל תגרע רק שלא קיים המצוה.

רק כיון דבא לדינו ענין זה של כל תגרע כאתי בזה לפני הדרי"ג נ"י לבאר, שלדעתי דברי הטורי אבן אינם נכונים, דהנה הטור"א בסוף דבריו מביא בעצמו דבספרי פ' ראה מפורש דכמו דבחמשה פרשיות בתפילין וה' מינים כלולב והי' ציצית איכא כל תוסף, כן בג' פרשיות בתפילין וג' מינים כלולב וג' ציצית איכא כל תגרע, רק בטור"א תמה למה, כיון דאינו מקיים המצוה כלל למה איכא כל תגרע וכי במבטל מצוה יהי' כל תגרע עיי"ש שתמה על הרשב"א (בר"ה טז) גבי למה חוקעין וחורין וחוקעין דמשמע מדברין דבמבטל מ"ע איכא כל תגרע, וגם מביא ראייה מסוכה דף לא גבי לא מצא אתרוג לא יביא פרוש ורמון דליכא כל תגרע בנוטל ג' מינים בסוכות רק שאינו מקיים המצוה אבל כל תגרע ליכא, וכן בשור"ת בית שלמה האו"ת סי' טו וט"ז מחזיק בדברי טו"א, וכתב דהספרי ע"כ חולק על הגמרא שלנו ומביא בסי' טז עוד ראי' חדשות דליכא כל תגרע בג' ציצית עיי"ש.

(סוף פרק הקומץ) דאיפסק ליה קרנא דחוטאי, דקאמר בכרמלית אין צריך למשדיה משום דאינו רן מדרבנן. ופסקו האחרונים בש"ע (סי' יג) דאף בחול במקום שיש בו בזיון גדול כגון בטלית קטן אין צריך לפושטו משום כבוד הבריות, כיון שהוא בשב ואל תעשה. ואם איתא דבכהאי גונא שיש לו רק שלש ציציות בבגדו עובר על לאו דבל תגרע א"כ קום ועשה הוא שעובר בידים על לאו דבל תגרע. וכן כתב גם כ"ח. ואמאי מותר משום כבוד הבריות.

ואין לומר כמו שכתב כ"ח דשאני הכא, דכיון דיודע שנפסקה אחת מציציותיו. א"כ ודאי אינו מכויץ לצאת מצות ציצית בשלש ציציות הנשארים, ובכהאי גונא אינו עובר על בל תגרע, דא"כ בהך דמר בר רב אשי שלא ידע שנפסקה קרנא דחוטאיה. ואמאי לא אמר לו רבינא למשדיה כיון שעבר בקום ועשה בלאו דבל תגרע דהא מר בר"א היה סבור שיש לו ארבע ציציות, ובודאי כיון למצוה. ואין לומר כיון דלכתחלה לבשו בשעת היתר, א"כ חשוב אחר כך שב ואל תעשה והא דמבואר בש"ס שם דברשות הרבים מחויב היה למשדיה, היינו משום דלענין איסור הוצאת שבת בעקירה והנחה תליא. ועקירת גופו כעקירת חפץ ומשום הכי הוי נמי כקום ועשה משא"כ לענין לאו דבל תגרע, זה אינו, דהא מבואר מסוגיות הש"ס (שבועות יז, א) גבי נזיר בקבר מבואר, דאף במקום שתחלת המעשה היה בהיתר, חשוב הכל מעשה וע"ש בפירוש רש"י (ד"ה נזיר) ובתוס' (ד"ה או אין צריך). ועיין בשאגת אריה (סי' לב). ודברי המשנה למלך (סוף פ"ג מהלכות ביאת מקדש) תמוה והדרא קושיא לדוכתיה.

אלא דמזה אין ראיה. דהא על כרחך רבינא הוי סבירא ליה דאף באיסור דאורייתא שהוא בקום ועשה אין

צריך להודיע, דהא ללישנא קמא דהתם ברשות הרבים הוי, ואפילו הכי לא הודיע לרבינא. אמנם אכתי יש ראיה מלישנא בתרא דהתם, דמהתם אמר ליה רבינא וקאמר ליה מר בר"א מאי דעתך למשדיה. והאמר מר גדול כבוד הבריות שדוחה לא תעשה בלאו דלא תסוד ובכרמלית דרבנן הוי ע"ש, ואי אמרת מנא ליה למר בר"א שרבינא טעי בהא, שמא גם הוא יודע, ומשום הכי קאמר ליה בכדי שידע שנפסקה ולא יכוין לשם מצוה. דקודם שידע בודאי מכוין לשם מצוה ויעבור על לאו דבל תגרע בקום ועשה, וזה אינו נדחה משום כבוד הבריות. וגם כל האחרונים פסקו כן. דאם רואה בחבירו שנפסק אחד מציציותיו. אין צריך להודיעו במקום שיש כבוד הבריות. ואמאי הא יעבור בשוגג בקום ועשה בלאו דבל תגרע ובכהאי גונא לדברי הרמב"ם מחויב להודיעו.

אלא ודאי דבכהאי גונא כיון שמעכבין זה את זה, ולא קעביד מצוה כלל, אינו עובר בלאו דבל תגרע. וא"כ תקשי אש"ס אמאי לא קאמר נפקא מינה בין ת"ק לר"י אי עובר בכהאי גונא אלאו דבל תגרע, דלת"ק אינו עובר ולר"י עובר, לפי דברי השאגת אריה (סוף סי' מא) ולדברי כ"ח. אלא ודאי דאף לר"י אינו עובר וכמו שכתבתי. וגם מפירוש רש"י (שם בסוף פרק הקומץ סוף דל"ז ד"ה מהתם) שכתב וז"ל הייתי משליכה מעלי דלית הלכתא כר"י אלא כת"ק כו' ע"ש, וגם מש"ס גופיה מוכח כפירוש רש"י הנ"ל, מדאייתי הך עובדא דמר בר"א סמוך להא דקאמרי אר"י א"ש הלכה כר"י, ולית הלכתא כוותיה. ואהא מייתי עובדא דמר בר"א, מוכח דהיינו דמוכח נמי מהא דמר בר"א דלית הלכתא כר"י, וזה נראה כוונת רש"י שם ד"ה הלכה כו' עש"ה. ואם איתא הא אף אי הלכה כר"י היה חייב למשדיה משום לאו דבל תגרע לפי מה

השלמות

כל תגרע ומשווי עלי' משאוי, ואם כן הלובש בגד של ג' ציצית חייב בשבת משום הוצאה אפילו לר"י דס"ל ארבעתן ר' מצות הן משום דאתי הלאו דבל תגרע ומשווי עלי' משאוי ע"ש, ולפי הנ"ל זה אינו, דגבי לאו דבל תגרע לא שייך למימר דמשווי עלי' משאוי דאין העבירה באותן ג' ציצית שיש לו על בגדו אלא במה שהוא מונע מלהטיל על כנף הרביעי כנ"ל.

ובזה מיושבת נמי ראיית הבית שלמה ראי' חדשה דאינו עובר

L

שכתב השאגת אריה (סוף סי' מא), וכ"ת החזיק בדבריו, אלא ודאי דליתא וכמו שכתבתי, וכל זה ברור לפע"ד בלי ספק. L

(ג) על מה שכתבתי במכתבי להפליא על הגאון בעל שאגת אריה, וטורי אבן, במה שדחה דברי רש"י הנ"ל מסוגיא דסנהדרין (דף פח) דהא בתפלין אפשר לבוא לידי חיוב חטאת ע"י הוראת הזקן ממרא. אם יניח תפלין בת חמשה בתים דאית איסור בל תוסיף ומשוי עליו משאוי. ועל זה השבתי על פי דברי התוס' (שבת דס"ב) דבנשים הוי הוצאת תפלין דרך הנחתן, הוצאה כלאחר יד ואינו רק איסור דרבנן. רק אעפ"כ לא שרינן הוצאה זו משום בזיון תפלין, וזה כוונת רש"י אבל חיוב חטאת ליכא אף בב' זוגות היכא דיש משום בל תוסיף וכל שכן בתפלין פסולין בת חמשה בתים, דאף דלא הוי תכשיט מ"מ כיון שאין דרך להניחן הוי הוצאה בדרך הנחתן הוצאה כלאחר יד. ועל זה האריך כת"ה לתמוה מדרב הונא (שבת קלט, ב) דהיוצא בטלית שאינה מצויצת כהלכתה חייב חטאת, ואמאי הא הוי הוצאה כלאחר יד. כיון שאין דרך ללבוש טלית בעלת שלש ציצית, והאריך כת"ה בדברים שאינם מתקבלים לפי דעתי לחלק.

והנה אי בעינא אמינא דהא לפעמים לובשים טלית בשלש ציצית משום כבוד הבריות. וכיון שדרך ללבוש לפעמים רחוקות, שוב הוי דרך הוצאה כדאמר התם רבא אטבעת, משא"כ תפלין או ב' זוגות דאיכא איסור בל תוסיף. אבל חוץ מזה אני תמה, ולמה לא הרגיש כת"ה לפי דעתו תימה רבה על המג"א (סי' שא סקנ"ד) שהביא דברי הש"ס (שבת דס"ב הנ"ל) וכתב וז"ל ולכן נ"ל שאם יצאה בטלית המצויצת חייבת חטאת ע"ש. והוא נגד דברי התוס' שם שכתבו דאשה שהוציאה תפלין דרך הנחתן הוי הוצאה כלאחר יד. וכבר הרגיש קצת בזה בספר תוספת שבת שם. אבל באמת לא ניתן להאמר על המג"א שלא ראה דברי התוס' במקומן, אבל באמת אין כאן קושיא כלל. דשאני תפלין שאינם מלבוש ותכשיט, כמו מלבוש או תכשיט דעלמא שלובשין או מתקשטין בו. אלא שעיקר דרך לבישתו על דרך זה הוא משום מצותו, הא לאו הכי אין דרך לבישה וקישוט בכך כודאי.

ומשום הכי בתפלין בת חמשה בתים או בב' זוגות תפלין אי איכא בל תוסיף ודאי אין דרך לבישה וקישוט בהם. וכיון שהוציאן בדרך הנחתן פטור, משום שלא הוציא כדרך המוציאין, כיון שאינם תכשיט ולא הוציאן בידו כשאר המוציאין. משא"כ בטלית שהכל לובשין טלית אף שלא למצותו. ואף שהחיוב הוא על הציצית, והציצית אינם בטלית להטלית דמהאי טעמא חייב עליהם כדאמר בשבת (דקל"ט הנ"ל). מ"מ לענין זה נחשבים גם הציצית מגוף הטלית כיון שהם מחוברים לו. דכיון שלבישת הטלית דרכו בכך, והוציאו כדרך הוצאה ממילא גם הציצית הוציא כדרך הוצאה וזה ברור לפי עניות דעתי וע"ש בספר פרי מגדים. ובוה ממילא סרה כל הקושיה והפלפול של כת"ה, דלענין גוף הטלית ודאי דנחשב דרך הוצאה, אף שישראל אינו לובש טלית בציצית פסולין, מ"מ הטלית מצד עצמה הוא מלבוש גמור, והכל לובשין טלית.

וזהו כוונת רש"י (שבת דקל"ט) דבלא ציצית כלל הוי מלבוש, אף שאסור ללבוש בלא ציצית. מ"מ במלבוש גמור לא מיבטל מתורת מלבוש, אף שאסור ללבושו. ובחנם נסתפק הפרי מגדים בבגד כלאים. והרי כתב המג"א דמלבוש גמור אף שהוא רק מלבוש לאיש ולא לאשה. אפילו הכי מותרת האשה לצאת בו, אף דנשים עם בפני עצמן היא. והוא הדין מלבוש בלא ציצית או מכלאים, דעכ"פ הנכרים לובשים אותו. משא"כ בתפלין דאינם מלבוש, רק מצד שישראל לובשין למצוה. והוא הדין לענין דרך הוצאה, דיש לחלק בכך. וכל שכן הוא, דהא לענין שיהיו הציצית משאוי אמרינן דבנשים הוי משאוי כמו שכתב המג"א. אבל לענין דרך הוצאה הוי גם בנשים דרך הוצאה, כמו שכתב המג"א דחייבת חטאת. ומהאי טעמא נסתפק הפרי מגדים בתפלין דר"ת אף שודאי דרך ללובשן. מ"מ אי ליכא מצוה לא מקרי מלבוש, אף שדרך ללובשן.

ומה שהקשה כ"ת עליו מש"ס (עירובין צו, ב). דמשמע דאי נשים סומכות רשות מקרי תכשיט גם לגבי נשים. אי בעינא אמינא, דכיון דמקרי עכ"פ תכשיט לגבי אנשים משום מצותן. אף דנשים עם בפני עצמן הן. משום הכי מהני עכ"פ גם לגבי נשים, אי נשים סומכות רשות

ענף שלישי

בל תגרע במצות שונות

סימן מ"ב

בענין בל תגרע בג' ציציות

76 א) א"י בגמ' (מנחות דף ל"ז:) רבינא הוה קא חזיל אצחריה דמר בר רב אשי בשבחה דריגלא, איפסיק קרנא דחוטיה ולא אמר לי ולא מידי, כד מטה לציחיה אמר לי מהתם איפסיק, אמר לי אי אמרת לי מהתם שדיחיה, ופריך והא אמר מר גדול כבוד הצריות שדוחה את לא העשה שצחורה עיי"ש, ובשו"ת בית שלמה (או"ח סימן ט"ז חות ב') כתב להקשות דהא כשלוש בגד צג' ליאות הרי הוא עובר על כל תגרע בקום ועשה שהרי זה נגד רטון החורה, וכבוד הצריות אינו דוחה עצירה בקו"ע כמבואר במסכת זרכות (דף כ.), וא"כ מאי מקשה הגמ' מהא דכבוד הצריות.

עכ"ל, וכן נפסק בשו"ע או"ח (סימן י"ג) עיי"ש, ולריך ביאור רחב דהרי עובר על כל תגרע ע"י דלוש בגד שיש לו רק ג' ליאות, ולכאורה א"א לומר דהוא חנוס בזה, שהרי אינו חנוס ללבוש, והעצירה היא ללבוש בגד צג' ליאות, וא"כ למה החירו ללבוש בשבת ויו"ע משום דהוא חנוס על מה שאינו עושה הליאות.

ג) והנה כתב הרמב"ם (בהלכות כלאים פ"י הל' כ"ט) דהרואה על חצירו כלאים לריך לפשוט אוחו ממנו אפילו בשוק, ואפילו אם חצירו אינו יודע מזה והוא שוגג, משום דאין חכמה ואין חכונה לנגד ה' וכו', והרא"ש (צפ"ט במסכת נדה) כתב דכיון דחצירו הוא רק שוגג אינו לריך להפרישו (וביאור המחלוקת יחבאר בס"ד בספרנו על הסוגיא דעשה דוחה ל"ת), ולפי"ד הרא"ש דכשחצירו שוגג בדבר א"ל להפרישו גם מלבישת כלאים, יתיישב קושיית הצי"ת שלמה מסוגיא דמנחות הנ"ל דמה דמקשה שם הגמרא מהא דגדול כבוד הצריות לא קאי על מה דקאמר לו דאי אמרת לי מהתם שדיחיה, דעל זה לק"מ כי אם ה"י יודע שלוש בגד עם ג' ליאות ה"י

ב) ועוד יש להקשות דהנה החוס' הרא"ש במסכת יצמות (דף ל:) הצי"ת שיטת הרי"צ"ח וז"ל: דאם נפסק לאדם אחד ליאות בשבת או ציו"ע יכול להחטוף בטליתו אפילו לכתחילה משום דלא מיחייב עד לאחר שנחטף, וא"כ דוקא בחול חסור ללבושו בלא ליאות שהוא מחוייב לעשות ליאות כשילבשו, אבל בשבת ויו"ע דאי אפשר לעשותו ובשעת עיעוף ליכא עצירה גם אין עצירה שהוא מעוטף בו בלא ליאות כיון דא"א לעשותו

לריך לפושט דהוי עצירו להקשות מג שאמר לו א שהי מוחה ועל זה שפ זה הרי לא שוגג בדבר קושיית הצ מחמת עצי הרי לא ה השאלה אם ממנו, וכאן שהוא שוגג הרא"ש דא שלוש בגד הרמב"ם ד דקו"ע אפי מאי מקשה כיון דאיכ

בענין בל

ד) והנה

פריש ורמו דנפיק מינו האיך יטול כל תגרע, (באבני נ דמסבירא מעכצין אז

לריך לפושטו שהרי הוא עובר על כל חגרע דהוי עבירה דקו"ע, ורק כוונת הגמרא להקשות מגדול כבוד הצריות היינו על מה שאמר לו אי אמרת לי מהתם שדיתאי דר"ל שהי מוחה בו על מה דלא ח"ל בן מהתם, ועל זה שפיר פריך הגמרא מדוע מחה על זה, הרי לא היה מחויב להודיעו כיון שהי שוגג בדבר הגם דהוי עבירה בקו"ע, ומיושב קושיית הבית שלמה מדוע לא היה מסור מחמת עבירה דקו"ע דכל חגרע, ולהניל הרי לא הי' יודע דנפסקה עליהו, ורק השאלה אם חזירו הי' לריך להסיר העלית ממנו, וכאמור לא הי' לריך להודיעו כיון שהוא שוגג, אולם כל זה הוא רק לשיעט הרה"ש דאין לריכין לפשט העלית מחזירו שלוש בגד של כלאים, אולם לפי שיעט הרמב"ם דלריך לפשט מחזירו שפוצר חטא דקו"ע אפי' בשוגג, הרה"ש קושיין לדוכתי מאי מקשה הגמ' מהך גדול כבוד הצריות, כיון דאיכא בזה כל חגרע דהוי עבירה בקו"ע.

נמלא דצנוטל פחות מד' מינים אינו עושה כלל המלצה, לכן הויה כחילו לא נעל כלום, וזה אינו כל חגרע, דכל חגרע הוא רק כשמקיים המלצה דדיעבד גם בפחות וכגון מחן ד' במחן אחת דדיעבד אם נתן מחן אחת ילא, לכן עובר על כל חגרע כיון דעשה המלצה בפחות ממה שצריכין, אבל כאן בד' מינים דפחות מד' מינים לא עשה ולא כלום שפיר ליכא כל חגרע (ועי' מש"כ בסיומן מ"ז), ועפ"י יסוד זה מיישב הבית שלמה קושייתו הנ"ל מדוע לא אמר לו להסיר העלית מחמת עבירה דכל חגרע דהוא בקו"ע, ולפי"ז הרי ליכא כל חגרע בלבישת עלית שיש לה רק ג' זיליות, וא"כ לא היה שם עבירה רק מה שלא הטיל זילית על כנף הד' וזהו עבירה דשוא"ת. ויחיישב בזה גם מה שהקשינו על מש"כ הרי"צ"ח דעלית שנפסקו הזיליות ממנו בשבת ויו"ט מותר ללבוש, ולא חסרינן לוי' מחמת לאו דכל חגרע, שהרי לא שייך כל חגרע בעלית שיש לו רק ג' זיליות כנ"ל.

בענין כל חגרע באופן שאינו מקיים כלל המצוה

ד) והנה אי' צגמ' (במסכת סוכה דף ל"א:) לא מלא אחרוג לא יבוא פריש ורמון כי היכא דלא ליסתכח וכו' משום דנפיק מינה חורצה עיי"ש, והקשו המפרשים האך יטול פחות מד' מינים הלא יעבור על כל חגרע, ועי' צעורי אבן במסכת ר"ה (באבני מלואים דף כח.) שכתב להרץ דמסביר נראה לומר דכיון דד' מינים מעכבין זה את זה כמבואר במסכת מנחות

ה) ברם לפי"מ שביארנו להלן (בסיומן מ"ז) דהיסוד הנ"ל דאם ליכא קיום מלצה ליכא כל חגרע היינו רק כשלא נחכוין לשם מלצה שאין כאן מעשה המלצה וע"כ ליכא כל חגרע, משא"כ באופן שנחכוין לשם מלצה שפיר עובר על כל חגרע אף אם לא קיים המלצה, ולפי"ז עדיין קושיית הבית שלמה מגמרא דמנחות במקומה עומדת, דבשלמא על שיעט הרי"צ"ח דמותר ללבוש בגד של ג' זיליות, כיון שיודע דהבגד אין ד' זיליות הרי אינו מכוין למלצה וע"כ ליכא כל חגרע, אבל בהוא עובדא דמנחות הרי

→ (ה) ברם לפי"מ שביארנו להלן (בסיומן מ"ז) דהיסוד הנ"ל דאם ליכא קיום מלצה ליכא כל חגרע היינו רק כשלא נחכוין לשם מלצה שאין כאן מעשה המלצה וע"כ ליכא כל חגרע, משא"כ באופן שנחכוין לשם מלצה שפיר עובר על כל חגרע אף אם לא קיים המלצה, ולפי"ז עדיין קושיית הבית שלמה מגמרא דמנחות במקומה עומדת, דבשלמא על שיעט הרי"צ"ח דמותר ללבוש בגד של ג' זיליות, כיון שיודע דהבגד אין ד' זיליות הרי אינו מכוין למלצה וע"כ ליכא כל חגרע, אבל בהוא עובדא דמנחות הרי

חיירי באופן שלא ידע דאיפסיק קרנא דחוטוי וחשב שמקיים השתא מלוח ליגית כתיקונה, וא"כ הרי החכוין לקיים מלוח ליגית עם בגד של ג' ליגיות, וחו שייך שפיר כל חגרע. אמנם מסתבר לומר דמה דאמרין דאם החכוין למלוח עובר בכל חגרע גם בצגד של ג' כנפות היינו אך ורק כשודע שיש על הבגד רק ג' ליגיות ואעפ"כ רולה לקיים מלוח ליגית שזוה רולה לשנות לורת מלוח החורה, משא"כ כשאינו יודע שאיפסיקא הליגית, והוא מכוין למלוח משום שחשב דשפיר יש ד' ליגית על עליחו, ככגון דא חינו עובר על כל חגרע, כיון דחינו מכוין לגרוע ממלוח ה'.

לחקור אי בל חגרע היינו עבירה דשב ואל תעשה או קום ועשה

ז) ולכאורה מצוה במחני דעבירה כל חגרע חונה צמטשה, וע"כ דיסוד וגדר כל חגרע היינו מה שאינו עושה יותר. כמו שצריך לעשות, ואין הביאור דהעבירה היא מה שקיים המלוח בגרעון, דאח"ל דיסוד העבירה היינו מה שעושה המלוח בגרעון הרי נמלא שעובר עבירה צמטשה, דהרי העבירה הוי מה שמקיים המלוח באופן זה, ורלון החורה הוי שלא לעשות המלוח באופן כזה, ועכ"פ מוכרח מדברי המשנה הנ"ל דגדר עבירה כל חגרע היינו עבירה בשב ואל תעשה ולא בקו"ע, וא"כ מיושב קושיית הבית שלמה בפשטות דלכן יש הפטור של כבוד הצירות בלוצש בגד שיש בו פחות מדי ליגית ולא אמרין דהוא חטא בקו"ע מחמת כל חגרע, דהרי גם כל חגרע הוא רק חטא דשוא"ת וכנ"ל.

ח) ברם יש לדחות, דאפילו נימא דעבירה כל חגרע היינו בקו"ע כלו' דהעבירה היא עשיית המלוח בגרעון, היינו רק באופן שניכר בעשיית מלוחו שעושה בגרעון, כגון הנוטל ג' מינים בלולצ הדבר בולט שמגרע מהמלוח, וכן הלוש בגד שיש לו רק ג' ליגיות הרי בולט הגרעון צמטשה המלוח שלו, משא"כ במתנה אחת אין זוה מעשה גרעון, דהרי בכל פעם כשזרקין דם נעשה באופן שזרקין מקודם הזריקה ראשונה ואח"כ זריקה הב', ונמלא שבזריקה א' ליכא שום מעשה גרעון, הגם שלבסוף נתברר שלא זרק ד' ושפיר גרע ממלוח הזריקה, בכ"ז אין צמטשי הזריקה בעלם מעשה גרעון, ונמלא שבאופן כזה עובר על הלחו בלא מעשה, וזה כוונת המשנה לחלק בין כל חוסיק לכל

ו) והנה כבר הארכנו (ע"י צסימן ל"ט-מ"א) בהא דחנן צמטכה זבחים (דף פ.). הניתנין צמטכה אחת שנחערבו בנייתנין צמטכה אחת, ינחנו צמטכה אחת, מתן ארבע צמתן ארבע, ינחנו צמתן ארבע, מתן ארבע צמטכה אחת, ר"א אומר ינחנו צמתן ארבע, ר"י אומר ינחנו צמטכה אחת, אמר לו ר"א הרי הוא עובר על כל חגרע, א"ל ר"י הרי הוא עובר על כל חוסיק, א"ל ר"א לא נאמר כל חוסיק אלא כשהוא בעלמו, א"ל ר"י לא נאמר כל חגרע אלא כשהוא בעלמו, ועוד אמר ר"י כשנחת עבירה על על כל חוסיק ועשית מעשה צידק, כשלא נחת עבירה על כל חגרע ולא עשית מעשה צידק, עכ"ל המשנה.

חגרע, דאם ו צמטשה משא בלא מעו

ט) ונידון ח לחקור אם לו בגרעון, וה בגרעון, או ה כל המלוח ו שעושה בגו

י) והנה ע

ל"א: דהאיך הלא חיכה צי שם) וכן בקו ע"ז) דכיון ד חינו עובר ו כלל, ואינו דחשוב עכ"פ

לב

א) כתב

והוא אומר על ליגית ה ואע"פ שהע אח הלצן ו שהרי נאמר

אבני

סימן מ"ב

דושן

רא

חגרע, דאס נוחן מחן ד' עוצר צל תוסוף
צמעשה משא"כ צל חגרע הרי הוא עוצר
צלא מעשה ע"י שאינו זורק יוחר.

ט) ונידון אי עצירה צל חגרע הוי עצירה
דקו"ע או שוא"ת הוא דיש
לחקור אס רלון החורה שלא יעשה המלות
בגירעון, והעצירה מה שנעשה המלצה
בגרעון, או העצירה הוא מה שאינו משלים
כל המלצה כחיקונו, והעצירה אינה מה
שעושה בגרעון אלא מה שאינו משלימו.

י) והנה על קושיית הטורי אצן (הג"ל
צאות ד') מהא דמסכת סוכה (דף
ל"א:) דהאיך רשאי ליעול פחות מד' מינים
הלא איכא צל חגרע, מתוך השפ"א (צפוכה
שס) וכן הקהלות יעקב (צמסכת ר"ה סימן
ע"ז) דכיון דהוא אונס דהא אין לו המין ג'
אינו עוצר צל חגרע ואינו חסוב עצירה
כלל, ואינו דומה לעושה עצירה באונס
דחשוב עכ"פ עצירה באונס, דעצירה באונס

הוי רק באופן שעשה נגד רלון החורה אלא
שהי' אונס, וע"כ נחשב לעצירה באונס,
משא"כ אס כל העצירה הוי מה שלא עשה
איזה דבר, פי' שהיה מלווה לעשות איזה
דבר ונמנע מלעשותו מחמת אונס אזי אינו
חשוב עצירה כלל, והדמיון צזה לדינו של
הרי"צ"א (הג"ל צאות צ') דמוחר ללבוש צגד
של ג' לי"ת צשצח משום שהוא אונס על מה
דאינו קושר הלי"ת על הצגד צשצח,
ולכאורה אס לא היה לובש הצגד כלל לא
היה צגדר אונס כל עיקר, וא"כ משום מה
החירו לו ללבוש הצגד ולעבור עצירה
באונס, ומוכח מזה דמניעת איזה דבר באונס
אינו צגדר עצירה, ומעתה לפי"ז מיושב
שפיר קושייתנו (הג"ל אוח צ') על דינו של
הרי"צ"א דמוחר ללבוש צגד צשצח צג' לי"ת
מדוע לא יעבור על צל חגרע, אמנס כיון
שהוא אונס צדבר שהרי אין ציכלתו לקשור
לי"ת צשצח, ע"כ אין זה צגדר עצירה כלל,

וא"ש. L

סימן מ"ג

לבאר טעם היתר לבישת ציצית בלא תכלת בזמננו

א) כתב הרמב"ם צספר המלות (מלצה
י"ד) וז"ל: היא שגונו לעשות לי"ת
והוא אומר יתעלה ועשו להם לי"ת ונחנו
על לי"ת הכסף, ואינה נמנית צשתי מלצה,
ואע"פ שהעיקר אללנו התכלת אינה מעכצת
את הלצן והלצן אינו מעכצ את התכלת,
שהרי נאמר צספרי יכול שהן שתי מלצה

מלצה תכלת ומלצה לצן, חלמוד לומר וחי'
לכם לי"ת, מלצה אחת היא ואינה שתי
מלצה, עכ"ל.
ב) והקשו האחרונים (עי' צדברי הצית
הלוי ח"א סימן מ"ב, וצדברי
השואל צשו"ת צית שלמה או"ח סימן ע"ז

אינם נכונים, דהנה הטו"א בסוף דבריו מביא בעלמא דבספרי פרשת ראה מפורש, (ורש"י עה"ת בפרשת ואחחנן מציאו), דכמו דבמשנה פרשיות בחפילין וה' מיניס בלולב וה' זיזית איכא כל תוסף, כן בג' פרשיות בחפילין וג' מיניס בלולב וג' זיזית איכא כל תגרע, רק בטו"א חמה למה כיון דאינו מקיים המצוה כלל למה איכא בת"ג וכי במצטל מצוה יהי' בת"ג עיי"ש שחמה על הרשב"א ברי"ה (דף ט"ז ע"א) גבי למה תוקעין ותורין ותוקעין, דמשמע מדבריו דבמצטל מצוה עשה איכא בת"ג, וגם מביא ראיה מסוכה דף ל"א גבי לא מנא אחרוג לא יציא פרוש ורמון, דליכא כל תגרע צוטל ג' מיניס צסוכות רק שאינו מקיים המצוה אצל בת"ג ליכא, וכן צשו"ת צית שלמה חאו"ח סי' ט"ו וט"ז מחזיק בדברי הטורי אבן, וכחצ דהספרי עכ"ח חולק על הגמרא שלנו ומביא צסי' ט"ז עוד ראיות חדשות דליכא בת"ג בג' זיזית עיי"ש.

ומקודם אצו"א ליישב דברי הרשב"א, צענין אי איכא כל תגרע צמי שאינו מקיים מצוה עשה, ואומר דודאי גם הרשב"א מודה צמי שאינו מקיים מצו"ע מחמת עללות או קלות כגון שאינו מניח חפילין או אינו שומע קול שופר צרי"ה או שאינו נוטל ד' מיניס צג מחמת קלות או עללות, ודאי גם הרשב"א מודה דאינו עובר על צת"ג רק מקרי אינו מקיים מצו"ע, כיון דאינו אומר דבאותו היום א"צ לקיים המצוה, מה צת"ג יהי' שייך צזה, אצל הרשב"א צרי"ה ט"ז הנ"ל קאמר רק צמה שאמרו חכמים שאם חל ר"ה צצצת א"צ לתקוע צשופר צכה"ג לכאורה שפיר היה שייך כל תגרע, וצדרך משל מי שאומר שאם חל ר"ה ציום ה' א"צ לתקוע צשופר דלא אמרה תורה לתקוע אלא צשאר ימים אם חל צאחד מהם, צכה"ג נראה דעובר צכל תגרע כיון דלאו מחמת עללות או קלות אינו תוקע, אלא משום דאומר דבאותו יום א"צ לתקוע צשופר מה שהאמת אינו כן, ולפי"ז שפיר קשיא לי' להרשב"א למה אמרו חכמים שלא לתקוע צרי"ה. שחל צצצת וא"צ לתקוע כלל באותו היום, הרי איכא צכה"ג כל תגרע, וע"ז שפיר מתרן כיון דרק מחמת גזירת שמש יעצירו אמרו כן ליכא עזירת כל תגרע.

ולפי"ז עלה צדינו צ' חילוקי דינים צענין ציטול מצוה עשה. (א) מי שמצטל מצו"ע מחמת שאומר

להם מקור צש"ס ורק מנהגים צעלמא כי כל הסברות שנאמרו צזה הם רק סברות פרטיות ולא חסוב אצלי דברי תורה גמורים.

וד' יעזור לו שיוכל ללמוד תורה בקדושה וטהרה ממוך הרחצת הדעת וזוכה לראות צצנין ציון וירושלים, ידידו דו"ש וש"ח.

שמעון גרינפעלד

סימן כ"ב

גדרי כל תוסף וכל תגרע

76

שלום וברכת כ"ט לכבוד ידי"ג הרב המאוה"ג וכו' כש"ח מו"ה זאב וואלף שליט"א אבר"ק מישארגא יע"א.

אחדשה"מ, ע"ד מה שהעיר מעכ"ת צענין הגמרא ראש השנה (דף כ"ח ע"ב) צמתן ד' שנחערב צמתן אי' דקאמר ר"א שאם יתן מתן אחד יעבור על כל תגרע, והעיר מעכ"ת דכיון דאפילו צמתן ד' אם נתן רק מתנה אי' ילא, א"כ למה יעבור על כל תגרע, והדר"ג כ"י העיר צענין זה גם לענין המדובר שהי' ציינו אם יש צחצי שיעור קצת מצוה עכ"פ.

הנה צפשיטות לא ידעתי מה קשיא לי', הלא אדרבה צטורי אבן ר"ה דף כ"ח שס צקונטרס אצני מילואים צצסוף חידושו על מק' ר"ה כהצ, דאינו עובר על כל תגרע, רק צאופן כזה שיאל צדיעבד, רק שצמ"מ המצוה לעשות יותר כמו צמתן ד' שירי החוב ילא גם צמתן אי' והוצא כשר רק שמצוה לעשות ד' מחנות, צכה"ג הוא דעובר על כל תגרע, אצל צמקום שאינו כשר כלל כגון בג' פרשיות צצחפילין או ג' מיניס בלולב או בג' זיזיות, או אינו עובר כלל על כל תגרע דהוי רק צמצטל עשה וצמצטל עשה ליכא כל תגרע עיי"ש, א"כ לדבריו רק צכה"ג שכשר וכיפר אז איכא כל תגרע כיון דצמ"מ לא עשה כמו שצותה התורה למצוה, אצל צמקום שצסול ליכא כל תגרע רק שלא קיים המצוה.

רק כיון דצח לידינו ענין זה של כל תגרע, צחצי צזה לפני הדר"ג כ"י לצאר, שלדעתי דברי הטורי אבן

הרה"ל ר' שמעון גרינפעלד צצא

עצירת בת"ג, דכל תגרע האמור בספרי לא נאמר אלא
באם יש לו גם אחרוג דהיינו שיש לו כל הד' מינים
ואינו נוטל רק ג' משום שאומר שכן צוה המורה,
וגם בג' יוצאים בכה"ג איכא בת"ג, אבל אם אינו נוטל
משום שאין לו ליכא בת"ג.

ומיושב צוה גם דברי השו"ע באר"ח (סימן תרנ"א
סעיף י"ב), שפוסק באם אין לו אלא ג' מינים
יטול אותם רק לזכר בעלמא, ועיי"ש בטו"ו ומג"א בשם
רש"ל אם רק בשעת הלל או קודם הלל, וקשה אמאי
יטול הא איכא לתא דכל תגרע לפי דברי הספרי שמוצה
בטורי אבן וצרש"י עה"ת בפרשת ואמתחנן, ולהנ"ל ניחא
דבאין לו ליכא על תגרע.

וראייתי למורינו ז"ל בחיבור על מנין המצות סימן
תנ"ו הנ"ל שמדחה ג"כ ראיית הטו"א הנ"ל
מטעם אחר, ואמר דבר חדש דליכא עצירת בת"ג אלא
בדבר המוכרח להיות ביחד כגון ד' פרשיות שבתפילין
או דב' ציצית, אבל בדבר הנקח זה אחר זה ליכא עצירת
בת"ג, ולפי זה כיון דקיי"ל דרשאין ליקח בתחילה הלולב
עם הדם וערצה ואח"כ האחרוג כמבואר בשו"ע סימן
תרנ"א ליכא על תגרע, והטעם משום דבשעת שנטל
הלולב עדיין יכול להיות שיקח אח"כ האחרוג לכן ליכא
בת"ג, ומדייק דלכן צדוק נקט הגמרא בסוכה ל"א
הנ"ל לא מצא אחרוג וכו', אבל אם לא מצא לולב או
הדם או ערצה למ"ד לולב צריך אגוד, בלאה"כ אסור
לו משום עצירת כל תגרע, כיון דלמ"ד צריכין אגוד,
צעינן קיחת ג' מינים הללו ביחד עכ"ד.

ולדבריו צ"ל הא דפסק בשו"ע סי' תרנ"א דבאין לו
כל הד' מינים יקח אותם שיש לו לזכר בעלמא,
ומשמע לכאורה מלשון זה דכל מין שחסר לו אפילו אם
חסר לו לולב או הדם או ערצה אפ"ה יקח הג' מינים
שיש לו, ולדבריו קשה הא באם חסר לו הדם או ערצה
או לולב למה יקח ג' מינים שיש לו הא איכא עצירת
בת"ג, וצ"ל דהוא רק משום דאין קיי"ל לולב א"ש
אגוד, וא"כ הג' מינים אינם מוכרחים להיות לקיחתם
דוקא ביחד, ולכן ליכא חשש בת"ג.

ואם כי הקצרה ניתנה להאמר, וגם לדבריו יהי נוכח
מה שהצנתי מדברי הדר"ג נ"י שרואה לעורר

שמצו"ע זו א"ש לקיים, או שאומר שבאותו היום א"ש
לקיים כגון שאומר שצ"ח או צפורים א"ש להניח תפילין
עובר על בת"ג, ב' מי שמצטל מצו"ע מחמת קלות או
עללות צוה אינו עובר על בת"ג, וכן באין לו, וסרה
השגת הטו"א בקונטרס אבני מילואים מעל הרשב"א,
שוב מנאחי כדברי אלה בדברי מורינו המהר"ם שיק
בחיבורו על מנין המצות מצוה תנ"ו ורק שיש בדפוס
שם הרצה ט"ס.

ולאחר שנחברר לנו חילוק הנ"ל נצוה לשאלה השני,
באם חסר אחת מהד' מינים או אחת מד'
פרשיות שבתפילין שכתב בטו"א הנ"ל דג"כ מסתבר
שאינו עובר על בת"ג כיון דכל המצוה נמצטל דלא קיים
כלל המצוה, ולדבריו נשאר הקושי' על הספרי פרשת
ראה, ולפי הנ"ל נראה דגם צוה יש חילוק רק באופן
אחר קצת, דמי שאינו נוטל רק ג' מינים צחג משום
שאומר שא"ש ליקח יותר, וכן בכה"ג בד' פרשיות
בתפילין אומר שא"ש רק ג' פרשיות וגם צוה מתקיים
המצוה וכן בכה"ג בציצית, ודאי עובר על כל תגרע,
ומש"כ הטו"א דהרי מצטל המצוה לגמרי וצביטול מצוה
אינו עובר על בת"ג, זה אינו לפי מש"כ, דצביטול מצוה
משום שאומר שא"ש לקיים המצוה ג"כ עובר על בת"ג,
א"כ גם כאן מה צדק דמצטל המצוה לגמרי הלא גם
צביטול מצוה בכה"ג שאומר שא"ש יותר גם כן איכא
כל תגרע, ובכה"ג מיירי הספרי שמוצה בטו"א דבה'
מינים צולבצ וכו' פרשיות בתפילין איכא כל חוסיק,
ולהיפך צב' מינים צולבצ וג' פרשיות בתפילין איכא
בת"ג באומר שא"ש יותר, אבל מי שאין לו רק ג' מינים
צחג וכן מי שאין לו רק ג' פרשיות או אין לו רק ג'
ציצית, נהי דאינו מקיים המצוה משום דהרי קיי"ל
דמעכצים זא"ו, אבל מ"מ עצירת כל תגרע ליכא, כיון
דגם הוא מודה שהמצוה הוא בד' מינים ובד' פרשיות
רק שאינו נוטל מפני שאין לו ליכא כל תגרע.

והשתא קרה ראיית הטו"א מסוכה דף ל"א, דאמר'
לא מצא אחרוג לא יציא פרוש או רימון,
וקאמר שם דאע"ג דפשיטא מ"מ סלקא דעתין אמיינא
דיציא כדי שלא תשתכח תורת הד' מינים קמ"ל דהיישין
דלמא אחי למיסרך, ואמאי לא קאמר משום חששא דכל
תגרע דחמיר טפי שהוא בקום ועשה, ועכ"ח מוצא
כסברתו דכיון דאינו יוצא כלל ליכא איסור בת"ג עכ"ד.
ולפי הנ"ל אינה ראוי כלל דכיון דאין לו אחרוג ליכא

דבקיום מצוה בחצי שיעור יהי שייך חשש איסור כל תגרע, ולפי הג"ל זה אינו, כיון דעכ"ח הוא אוכל מעט מעט א"כ באכל מצוה חצי שיעור ליכא צת"ג.

חוסיק לצל תגרע, דצל חוסיק הוא עובר בקום ועשה ובצת"ג הוא עובר בשוא"ת, ולפי הג"ל צל"ה סרה קושי' הטו"ח בקונטרס חצני מילואים צר"ה כ"ח הג"ל, דלמנה אמר בטובה ל"ח הטעם של מה שלא יקח פרוש או רמון צאין לו אחרוג משום דלחמי למיסרך דהוא רק חששא דשוא"ת, ולא אמר הטעם משום צת"ג שהוא איסור של קו"ע שהוא חמור טפי, ולפי הג"ל זה אינו דגם חשש דצת"ג הוא ג"כ רק בשוא"ת.

אבל קשה לי על סברא זו, דהרי מוכח מדברי הש"ס דפריך ר"ח לרבי יהושע גבי מתן א' שנחערב צמתן ד' דאם יזה רק מתנה א' הרי הוא עובר על כל תגרע, ולסברת מוריניו ז"ל הג"ל ליכא גבי כל תגרע כיון דבשעה שהוא נותן מתן הא' עדיין יכול ליתן אח"כ עוד מתנות הנשארים, אלא ודאי מוכח עכ"ח דגם צת"ג איכא צת"ג כיון דמתחילה אינו רוצה ליתן רק מתנה אחת, ותמהני על מוריניו ז"ל למה לא מדהה קושי' הטו"ח כמו שכתבנו דכל היכא שאין לו יותר ליכא צת"ג.

ומיושב ג"כ קושי' השאג"ח בסימן מ"א, על רש"י דס"ל בעירובין צפרק המוצא תפילין (דף ז"ה ע"ב) דלחמי איסור כל חוסיק ומשוי עליו משאוי וחייב משום הוצאה, וא"כ גם גבי איסור כל תגרע נמי נימא דלחמי איסור צת"ג ומשוי עליו משאוי, ואם כן הלוש בגד של ג' ציית חייב בשבת משום הוצאה אפילו לר"י דס"ל ארבעתן ד' מצוות הן, משום דלחמי הלוא דצת"ג ומשוי עליו משאוי ע"ש, ולפי הג"ל זה אינו דגבי לאו דצת"ג לא שייך למימר דמשוי עליו משאוי דאין העבירה באותן ג' ציית שיש לו על בגדו אלא צמה שהוא מונע מלהטיל על כנף הרציעי כנ"ל, ובה סרה נמי ראיית הציית שלמה ראי' חדשה דאינו עובר בצל תגרע צת"ג ציית ממה דאמרה הגמרא צמתות (דף ל"ו ע"ב) ונפסקה להלכה באו"ח (סימן י"ג ס"ג), דנפסק לו בכרמלית ציית אחת א"ל להסיר הטלית משום כבוד הצריית דדוחה בשוא"ת, ואם איתא דאיכא צת"ג הרי הוא איסור ד"ח בקום ועשה משום כל תגרע אלא ודאי דליכא צת"ג צת"ג צת"ג, ולפי הג"ל דאפילו איכא כל תגרע מ"מ הלוא דצת"ג הוא שוא"ת כנ"ל, אין שום ראייה מהתם. (וע"ע צת"ח או"ח סימן ל"ו ד"ה אר).
היוצא לנו מדברינו צענין לאו דצת"ג כמה חילוקי דינים והם א') צמבטל מצוה ואינו מקיים עשה ליכא צת"ג, ב) צמבטל מצוה משום שאומר שהוא רוצה לגרע מצו"ע זו הוא עובר גם על צת"ג, ג') בעושה מצוה ומגרע צעשייתה כגון ג' מינים צולב, ג' פרחיות צתפילין, חם עושה משום שרוצה לגרע עובר ג"כ על צת"ג דלא כהטו"ח אלא כמוריניו המהר"ם שיק ז"ל וכן דעת המנחת חינוך וכמבואר בספרק"ד (ד' צמגרע מצוה צציל שאין לו יותר כגון שאין לו אלא ג' מינים וכן אין לו אלא ג' ציית כהי דאינו מקיים המצוה אצל צת"ג ליכא, והה"ד באכל חצי קוית מצוה משום שאינו

ועוד אחת חצי אומר שמפורש יוצא מדברי הטו"ח הג"ל וכן מדבריו בשאג"ח סימן מ"א, וכן משו"ת בית שלמה סימן ע"ז הג"ל וכן מדברי מוריניו המהר"ם שיק ז"ל על התרי"ג מצוה סימן תנ"ו הג"ל, דכולם הצינו דהלאו של כל תגרע הוא לאו של קום ועשה, ועכ"ח משום שהצינו שהוא עובר על הלאו בשעה שהוא לובש התפילין של הג' פרחיות או שהוא לוקח הג' מינים והלאו הוא על גטילת ג' מינים, שהרי מוריניו ז"ל מפלפל שם צקוף אי לוקח על כל תגרע.

אבל לפענ"ד היה נראה דאינו כן, רק דלעולם חסוד לאו זה דצל תגרע לאו של שב ואל תעשה, ודאי מדברי הגמרא צר"ה הג"ל דקאמר ל"י ר"י לר"א כשלא נתח עזרת על צת"ג ולא עשית מעשה צידך וכשנתח עזרת על כל חוסיק ועשית מעשה צידך, ואם איתא הרי גם צת"ג הוא צקו"ע כשנותן המתנה האחת, אלא עכ"ח מוכח מהג"ל דלעולם לא חסוד הלאו של צת"ג אלא לאו של שוא"ת, ומשום דהלאו אינו אלא צמה שמונע את עצמו מליתן יותר, ואם נוטל צת"ג מינים הלאו הוא צמה שמונע א"ע מלקחת המין הרציעי, וכן צתפילין הלאו הוא צמה שמונע א"ע מלהניח הפרשה הרציעית. ולעולם לא משכחת לאו של צת"ג שיהי' קום ועשה, רק לעולם הוא שוא"ת, וא"כ לעולם אין לוקין עליו כמו על כל לאו שאין בו מעשה ודלא כמוריניו ז"ל צקוף מצוה תנ"ו הג"ל, וספיר יש חילוק צין כל

יכול לאכול יותר שהוא אדם חלוש או חולה ג"כ ליכא
 כל תגרע, וזוה סרה פקפוק של מעכ"ת בענין קיום
 חצי שיעור של מנה שהרי איירי שאינו אוכל כזית משום
 שאין לו או משום שמויק לו האכילה, ה"ו גם צמנות
 שעושין זזה אחר זה כגון אכילה או נתינת דמים צמתן
 ד' ג"כ איכא צמ"ג צאם אינו נותן צכוונה אלא אחת,
 והיינו בעושה צכוונה כדי לגרע, וזה דלא כמורינו
 מהר"ם שיק ז"ל צמנה תנ"ו.

ומצאתי עוד רא"י לדברי דברי הרמב"ן עה"ת בפרשת
 ואחחנן שכתב דהיושב צכוכה רק שעת ימים
 עובר על צמ"ג, אע"ג דנעשה עכ"ת ג"כ צמח"ו, וכן
 יש ראיה מהרש"א ר"ה דף ט"ו הנ"ל, שכתב גבי
 מניעת תקיעת שופר צמ"ה שחל צצמ דה"י שייך צמ"ג
 לולא הטעם דשמא יעבירו.

הנני בזה דו"ש ושת"ה.

שמעון גרינפעלד

סימן ב"ג

שוב"ט לכבוד ידידי החריף ובקי הנגיד המפורסם
 בש"ת מו"ה עקיבא בלויא נ"י בקראסנא.

הגיעני מכתבו צעת שהייתי בעל חמונה ואח"כ היו
 ימים הקדושים ולא נפניתי להשיבו צד"ת עד
 עתה [ועתה נאצד ממני מכתבו ורק איזה דבר אני
 זוכר בע"פ וע"ו אשיצו] ועתה צמתי צדבר אשר כתב
 מעכ"ת סברה אחת ליישב קושית העולם, והוא צפלתי
 צסימן ק"י, (צקונטרס צית הספק צד"ה והנה דבר
 גדול דיצד), על מה דקאמר צירושלמי דלכך לא חיקנו
 לעשות שני ימים יוהכ"פ משום ספיקא דיומא. יען כי
 הוא פקוח נפש להתענות צי ימים ציחד. והקשו דאכתי
 לריש לקיש דחצי שיעור מותר מה"ת היה אפשר לחקן
 צאופן דלא יהי פק"ג, שיאכל תמיד רק ח"ש וישהה
 צין אכילה לאכילה כדי אכילת פרס. וע"ו חידש מעכ"ת
 סברה אחת לומר דכמו שכתבו צשם הרמב"ן (ויקרא
 כ"ג, כ"ד), דהמטריח ענמו צצבת כמו צחול, נהי דלא
 עשה א' מל"ט מלאכות ולא מהתולדות מ"מ עבר על
 איסור עשה דאורייתא דעכ"פ לא צבת והתורה אמרה

צצות, הה"ד לענין יוהכ"פ לענין אכילה כה"ג מי
 שאוכל ציוהכ"פ תמיד רק חצי שיעור ושהה צין אכילה
 לאכילה כה"פ, נהי דאינו חייב כרת כל שלא הי' שיעור
 חוץ כה"פ, אבל עכ"פ עבר על איסור עשה של ועניתם,
 שהרי עכ"פ לא הי' מעונה כיון צצצירוף היום אכל
 הרצה ואינו מעונה עכ"ד.

והנה חס כי לפי המושכל הראשון דבריו נאים, מכל
 מקום לפענ"ד אינם אמת לקושטא דמילתא [ואף
 כי מעולם אין דרכי להשיב למי שחוקר איזה דבר שלא
 אליצא דהלכתא דהיינו אליצא דמ"ד שאין הלכה כמותו
 והרי גם כהן אין הלכה כר"ל, מ"מ יש צדבר זה נפקא
 מינה גם לדין אליצא דהלכתא. והוא דלדברי מעכ"ת
 כ"י גם לדין מי שאכל ציוהכ"פ כל היום תמיד רק
 פחות מכשיעור עבר גם על איסור עשה של ועניתם
 ויכול להיות שיצמת מזה איזה נ"מ לדינא]. ומקודם
 אומר טעם לסתור סברת מעכ"ת נ"י שטוען שהרי סוף
 כל סוף אינו מעונה. דלדעמי זה אינו דשפיר חשיב
 מעונה מה שהוא מוכרח להמתין צאכילתו ככותבת יותר
 מכדי אכילת פרס, שהוא מצוואר צתשו' מורי מהר"ם
 שיק ז"ל חלק אר"ת ששיעורו ח' מינוט זה עלמו חשוב
 עינוי, וכבר קיים צזה מלות עינוי הכחוב צחורה, דמי
 שאינו מענה את עלמו אוכל אכילתו צצת אחת הרצה
 יותר מככותבות, ושיערה התורה דמי שאינו אוכל ככותבת
 ואינו שותה רוב צביעית זולת צומן יותר מח' מינוט
 כבר עינה את עלמו.

ועתה צציא רא"י לדבר, שהרי צגמרא יומא ר"פ יוהכ"פ
 (דף ע"ג ע"ב) פריך אסור ענוש כרת ומתריך
 לא נכרכה אלא לח"ש, ופריך הניחא לרצי יוחנן אלא
 לר"ל מאי איכ"ל ומתריך לצפוף מודה ר"ל דאסור
 מדרבנן וכו', ואם איתא דר"ל מודה צאכול כמה פעמים
 פחות מכשיעור וכן צצותה כה"ג איכא עכ"פ איסור
 עשה דאורייתא של ועניתם ועכ"ו אינו ענוש כרת, א"כ
 הו"ל להגמרא לתריך גם לר"ל צאופן שיהי אסור
 מדאורייתא כמו לר"י. ורק שהכוונה צצמתני' דיוהכ"פ
 אסור באכילה וצצמיה לאכול כל היום צומן שהייה צכל
 ככותבת יותר מכא"פ דאז לדברי מעכ"ת גם לר"ל
 אסור מן התורה, ומדלא מלחה הגמרא מקום לדברי
 ר"ל אלא לומר דהכוונה של המשנה היא על דרבנן,
 מוכח דלר"ל צכל אופן ח"ש אינו אסור אלא מדרבנן,